

NOVI

Odmev

GLASILO KULTURNO PROSVETNEGA DRUŠTVA SLOVENSKI DOM ZAGREB

JUNIJ 2025 • ŠTEVILKA 87 • ISSN 1331 - 548X

Sprejem ob dnevu
državnosti

• Zveza slovenskih
• društev na
• Hrvaškem prvič
• na svojem

• Intervju:
• Galerist in zbiratelj
• Toni Politeo

• 80. obletnica vrnitve
• izgnancev
• v domovino

Novi odmev izdajata
Kulturno prosvetno društvo
Slovenski dom Zagreb
 in **Svet slovenske nacionalne manjšine**
Mesta Zagreb
 s pomočjo
Savjeta za nacionalne manjine
Republike Hrvatske
 in **Urada vlade Republike Slovenije za**
Slovence v zamejstvu in po svetu.

Za izdajatelja:

Darko Šonc

Uredništvo:

Stanka Herak, Irena Pavlović,
Darko Šonc, Tanja Borčić Bernard,
Cvijeta Pandol Udiljak, Ivanka Filipan,
Dejan Vodovnik, Ana Bakulić.

Urednica:

Agata Klinar Medaković

Pregled, priprava in oprema besedil:

Marija Mica Kotnik

Oblikovanje in prelom:

Intergrafika TTŽ d.o.o.

Tisk:

Intergrafika TTŽ d.o.o.

Bistranska 19, Zagreb

Izhaja občasno v slovenskem in
 hrvaškem jeziku.

Naklada: 800 izvodov

Naslov uredništva:

Kulturno prosvetno društvo

Slovenski dom Zagreb

Masarykova 13/I, 10000 Zagreb

tel./fax +385 (0)1 48 55 171

slovenski-dom@zg.t-com.hr

http://slovinci-zagreb.hr

Člani Sveta slovenske narodne
 manjšine Mesta Zagreb in
 Slovenskega doma Zagreb na
 obisku v Beli krajini. Foto: vi

VSEBINA 87/2025

SLOVENSKI DOM - NAŠ DRUGI DOM

Uvodnik	3
Sprejem ob slovenskem prazniku	4
Dan državnosti v Slovenskem domu Zagreb	5
Pomoč izgnancem	5
Pevci iz Beltincev zapeli v Slovenskem domu Zagreb	6
Primorska poje	6
Pesem združuje	6
Jubilejna plaketa za našega zborovodjo Ivico Ivanovića	7
Slovenija se je predstavila v Samoboru	8
Šopkove stenske ure na veleposlaništvu	9
Pirhi tokrat malo drugače	9
MePZ A. M. Slomšek v Štandrežu	10
S kolesom po Severni Ameriki	11
Velik uspeh za slovenski ženski alpinizem	12
Spomini na babičino kuhinjo / Sjećanja na bakinu kuhinju	13
Skupna izložba slika <i>Umjetnost u dijalogu</i>	14
Slovenski dom v dobri kondiciji	15
Umetnost in tradicija peke z drožmi	16
Po zračnem mostu iz Bele Krajine v Dalmacijo	17
Metlika – Otok – Črnomelj – Radovica	18
Zgodilo se je	19
Dogodki v Slovenskem domu	20
Poslovili so se	21

SLOVENCI NA HRVAŠKEM

Od Slovenj Gradca do Zagreba	23
Zveza slovenskih društev na Hrvaškem prvič na svojem	24
80. obletnica vrnitve izgnancev v domovino	26
Slovenke, ki so delale na Hrvaškem, 1. del	27
S knjigo je svet lepši	28
14. obletnica SKD Ajda iz Umaga	29
Aktivni v KPD Bazovica	30
Likovna kolonija z gosti iz Slovenije in BiH	31
Aktivnosti SKD Snežnik	32
Obisk Pavlove hiše v Avstriji	32
Festival čipke, razstava, koncert	33
Aktivni v prvi polovici leta	34
Filmski večer ob dnevu Evrope	35
Razstava ob Prešermovem dnevu	35

ODMEVOV INTERVJU

Slovinci so imeli najboljši dizajn v nekdanji državi	36
--	----

NOVICE OD TU IN TAM

Referendumska politična vročica	39
O nekdanjih kunah in zdajšnjih evrih	39
Tomaševiću drugi mandat v Zagrebu, presenečenja na Reki in v Splitu	40

GOSPODARSTVO

Slovenija je močna v industriji, Hrvaška v turizmu	41
Digitalna transformacija podjetij	41
Sporazum iz Vinice: obnova premostitvenih objektov na meji	41

KULTURNA OBZORJA

Kratke novice od tu in tam	42
Na festivalu v Samoboru tudi slovenski umetniki	44
Lavrinova diploma hrvaški prevajalki Aniti Peti-Stantić	45
Jože Plečnik - grafični oblikovalec	45
Prvi spominski kamen za Slovence Dominika Živca	46
Prilagojeni prevod Muze Copatarice	47

MATERINŠČINA

Kako preživeti v naravi, se znajti po hodnikih ambulant in napisati uspešnico	48
O preizkusih znanja, gasilščini in lažnih prijateljih	50
Obiskali smo Ptuj in Maribor	51

PRETEKLOST V SEDANJOSTI

Župnik Slovenac koji je stradao u Jasenovcu	52
---	----

ZDRAV DUH V ZDRAVEM TELESU

Pestro na športnih prizoriščih	54
--------------------------------	----

ZA VSAKOGAR NEKAJ

Lahek obrok brez mesa	55
Otok zakladov v Slovenskem domu Zagreb	56

UVODNIK

Prostori

 Marija Mica Kotnik

Zveza slovenskih društev na Hrvaškem je s finančno pomočjo Slovenije po več kot treh desetletjih delovanja prvič dobila svoje prostore. Te je kupila na Odranski 12 v Zagrebu. S tem bo zvezi – slednja danes šteje 18 društev, ki so razpršena po vsej državi – omogočen napredek na vseh področjih delovanja. »Upamo, da bomo s to pridobitvijo lahko napredovali v organizacijskem smislu ter se v svojem delovanju osredotočili ne samo na kulturo, ampak tudi na vsa druga področja delovanja, kot so šport, gospodarstvo, umetnost, knjižničarstvo,« je ob odprtju dejala predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem **Barbara Antolić Vupora**.

Imeti prostor, v katerem lahko udeležimo vso svojo kreativnost, načrte, ki jih imamo ter se v njih osredotočimo na cilje, ki si jih zastavimo, je pravzaprav privilegij. Ni nam več treba skrbeti, na primer, kaj si bo namislil stanodajalec ali najemodajalec. Kakorkoli: res velik korak je narejen, nanj pa je bilo treba čakati kar triintrideset let. Zdaj sledijo novi in novi. Upam, da je zdaj že dozorel čas, da tudi prostori na Masarykovi 13, kjer že 76 let deluje Slovenski dom Zagreb, končno postanejo last društva. Slovenski dom in Zveza slovenskih društev na Hrvaškem si to zaslužita. In – roko na srce – velika zahvala gre tudi matični državi in ustreznim uradom, ki so v precejšnji meri pripomogli, da je bil prej omenjeni korak storjen.

Prav lep uvod v poletje je bila nedavna otvoritev lastnih prostorov. Uvod v čas sproščenosti, vročine, lenobnosti ..., ko bomo skrbi potisnili nekam v kot in se nanje spomnili šele ko se bo vročina malce ohladila, jutra pa se bodo malo zameglila. A dotlej bo minilo še kar nekaj časa.

Številni med nami imamo kup obveznosti. Vnuki, otroci, pospravljanje tega ali onega prostora, načrtovana popravila, zamenjave, osvežitve tega ali onega prostora. Načrtov je veliko, časa pa, no, kolikor si ga pač vzamemo. In ni ga hudirja, da si ga vmes ne vzamemo za kako knjigo, za pisano besedo. Učene glave pravijo, da je prav knjiga, pisana beseda tista, ob kateri si lahko spočijeta oko in um. In duša.

Lepa beseda lepo mesto najde, pravi ljudska modrost. Naj dodam, če je še slovenska za povrhu, kaj lepšega. Navsezadnje, tudi jezik je ena od poti, ki vodi do obstoja manjšine.

Nedavno sem sredi Zagreba sedla na kavo. Bila sem malce zamišljena in natakariči, brez razmišljanja, kavo naročila v slovenščini. Deklič je brez besed odvihral v notranjost lokala in se čez minuto vrnil s pladnjem v rokah. »Izvolite vašo kavico, gospa,« je dejala v odlični slovenščini in z nasmehom na obrazu. Mlada gospodična mi je res polepšala dan.

Imeti prostor, v katerem lahko udeležimo vso svojo kreativnost, načrte, ki jih imamo ter se v njih osredotočamo na cilje, ki si jih zastavimo, je pravzaprav privilegij. Tudi knjigo v domačem jeziku je na svojem lepše brati.

Saj pravim, besede več (skoraj) niso ovira. Še posebej ne tukaj in zdaj, med »prvimi sosedi«. In kot se mi dozdeva, tudi zaradi kake prebrane knjige, kake napisane besede ali pa morda prijateljev z ene ali druge strani jezikovne meje. In knjig, ki čakajo, da jih vzamemo v roke, je veliko. Številne med njimi je v hrvaški jezik prevedla jezikoslovka in prevajalka **Anita Peti-Stantić**, prejemnica letošnje Lavrinove diplome, ki jo podeljuje Društvo slovenskih književnih prevajalcev. Tudi o tem pišemo v tokratni obširnejši številki Novega odmeva.

In če knjigo v domačem jeziku lahko preberemo »na svojem«, v svojih prostorih ali pa pod svojo poletno borovo senco, uf, kaj lepšega. Veliko dobrih knjig vas čaka tudi v knjižnici Slovenskega doma Zagreb, kjer ste vedno dobrodošli.

DAN DRŽAVNOSTI

Sprejem ob slovenskem prazniku

V atriju Arheološkega muzeja v Zagrebu je slovensko veleposlaništvo v Zagrebu, tudi ob pomoči Slovenskega doma Zagreb, 17. junija organiziralo uradni sprejem ob praznovanju dneva državnosti. Predstavnike državnih in javnih ustanov, tujih diplomatskih predstavništev, oseb iz javnega, kulturnega, verskega in gospodarskega življenja, zlasti pa Slovenke in Slovence, je nagovoril veleposlanik Gašper Dovžan.

 Tanja Borčić Bernard

Več kot štiristo gostov je spomnil na zgodovinsko samoodločbo našega naroda za neodvisnost, pa tudi na precej težjo borbo, ki sta jo morali na tej poti izboriti Hrvaška ter Bosna in Hercegovina. Ob tem se je dotaknil tudi aktualnih tragedij, ki smo jim priča v Gazi, Ukrajini, trpljenja ljudi v Sudanu, Mjanmaru in na drugih žariščih.

»Zato Slovenija, tudi kot nestalna članica Varnostnega sveta, v sedanjih zaostrenih geopolitičnih razmerah, sledi načelom miroljubnega sodelovanja, spoštovanja mednarodnega prava, iskanja poti do varnosti ter zagotavljanja humanitarnih aspektov in humanosti tudi v oboroženih konfliktih,« je dejal Dovžan.

Prav v luči zaostrenih mednarodnih okoliščin je toliko bolj pomembno, da so odnosi med Slovenijo in Hrvaško resnično prijateljski, kljub temu, da nekatere resnih dvostranskih vprašanj državi še nista uspeli rešiti. Državi uspešno sodelujeta prav na vseh področjih, od gospodarstva, turizma, umetnosti, kulture, športa in tudi na lokalni ravni. Posebej je izpostavil dragoceno vlogo, ki jo imajo v krepitvi odnosov med državama slovenska kulturna društva, ki aktivno delujejo po različnih delih Hrvaške. »Hvaležni smo vsem Slovincem, ki s svojim vsakodnevnim delovanjem ohranjajo in utrjujejo živo vez med državama ter bogatijo naš skupni kulturni in družbeni prostor,« je še dejal Dovžan. Prijetno druženje je potekalo ob nastopu orkestra Slovenske policije ter slovenski gastronomski ponudbi.

Vse foto: Matej Grgič in Samir Cerić Kovačević

Veleposlanik Gašper Dovžan, Ana Dovžan Troha, namestnik veleposlanika Miha Fatur in obrambni ataše Milan Kranjec (z leve).

Dan državnosti v Slovenskem domu Zagreb

 Ana Bakulić

Žive naj vsi narodi je bil naslov slovesnosti ob dnevu državnosti Republike Slovenije, ki je bila 23. junija v Slovenskem domu Zagreb.

Slovesnost v čast 34 let samostojne Slovenije smo obeležili v navzočnosti članov naše skupnosti, prijateljev Slovenije, namestnika slovenskega veleposlanika na Hrvaškem **Mihe Faturja** in kulturne atašejke **Tamare Plankar**. Dogodek je bil prežet z občutkom povezanosti, ponosa ter spoštovanja do zgodovinskega trenutka, ko je Slovenija leta 1991 razglasila svojo samostojnost.

Navzoče je nagovoril predsednik Slovenskega doma Zagreb in Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb **Darko Šonc** in izpostavil pomen ohranjanja narodne zavesti ter kulturne dediščine, predvsem pa vlogo, ki jo ima skupnost pri ohranjanju vezi z domovino.

V Slovenskem domu smo obeležili dan državnosti.

Glasba za praznično vzdušje in občutek pripadnosti

V glasbenem programu sta nastopila priznana slovenska umetnika vokalistka **Ana Bezjak** in pianist **Marko Črnčec**. Njuna interpretacija sodobnih glasbenih del, med drugim sta zapela in zaigrala uspešnice slovenskih glasbenih legend Mojmirja Sepeta in **Iva Mojzerja**, je s svojo iskrenostjo in umetniško močjo ustvarila prijetno praznično vzdušje.

Veseli in ponosni smo, da smo s tem dogodkom lahko znova potrdili, kako močne so vezi med rojaki zunaj meja Slovenije ter kako pomembno je, da praznike, kot je dan državnosti, obeležimo skupaj – s pesmijo, besedo in iskrenim občutkom pripadnosti.

Obe foto: akm

Ana Bezjak in Marko Črnčec sta s svojim nastopom ustvarila prijetno praznično vzdušje.

ZAHVALA

Pomoč izgnancem

 Alojz Kramar

Člani KO DIS Zagreb se zahvaljujemo **Ivanki Filipan**, ki je organizirala izdajanje potrdil o živetju za izgnance. Dogodek je bil 4. februarja v Slovenskem domu Zagreb, kjer je konzulka slovenskega veleposlaništva v Zagrebu **Kristina Kliner** potrdila o živetju tudi podpisala. Izgnance, ki nas je vse manj, smo pričakali Jozefa, **Rolando** in **Alojz Kramar** in se družili s člani KO DIS Zagreb. Razšli smo se v upanju, da nam bo država Slovenija še letos plačala gmotno škodo za uničene domove med leti 1941-1945.

Foto: jb

Jozefa Bogolin, Kristina Kliner, Alojz Kramar, Ivanka Filipan (z leve).

ZBOROVSKO PETJE

 Stanka Herak

Pevci iz Beltincev zapeli v Slovenskem domu Zagreb

V Slovenskem domu je bil 31. januarja koncert Mešanega pevskega zbora (MePZ) DU Andrej Maroša iz Beltincev z naslovom *Pesem združuje*. MePZ Andrej Maroša DU deluje že deset let, vodita ga organizacijski vodja **Stanko Sraka** in zborovodja **Matija Horvat**. Zbor so poimenovali po zaslužnem skladatelju, organistu in dolgoletnemu zborovodju večjega števila zborov v Pomurju Andreju Marošu. Zapeli so narodne in sodobne pesmi iz slovenske glasbene zakladnice. Pevski program so z ubranimi ljudskimi pesmi obogatili Ljudske pevke iz Lipovcev. Jeseni bo naš zbor z zborovodjo **Ivico Ivanovičem**, vrnil obisk in zapel v Pomurju.

Foto: Antun Bukovec

Na koncertu se je zbralo lepo število gostov.

Primorska poje

Na tradicionalni reviji *Primorska poje 2025* je MePZ Slovenski dom nastopil v Pivki. Nastop je bil 23. marca, nastopili pa so še zbori iz Kopra, Cerknega in Ravnic. Pesem *Oblaki so rudeči* so zapeli vsi pevci; posvečena pa je bila glasbenikom **Hilariju Lovrenčiču**, **Marku Munihu** in slikarju **Tonetu Kralju**. Slogan letošnje revije *Primorska poje* je bil *S pesmijo v mozaik svetlobe*, ki pove, da pesem ni le glasba, je tudi luč, ki ustvarja bogastvo kulture in tradicije.

Foto: pp

Nastop na Primorski poje 2025 v Pivki.

Pesem združuje

V soboto, 24. maja, sta se družila in imela skupni nastop MePZ Slovenski dom in MoPS Fantje, z naslovom *Pesem združuje*. Koncert je bil v Slovenskem domu v Zagrebu, program je povezovala **Ana Bakulič**.

V duhu sodelovanja s slovenskimi zbori v Sloveniji, na Hrvaškem in sosednjih državah, je MePZ Slovenski dom na koncert po nekaj letih uspelo povabiti slovensko skupino Fantje iz Novega Sada. Pevci zbora Slovenski dom so najprej zapeli svoj repertoar: *Slovenski dom*, *naš drugi dom*, *Tam sem jaz doma*, *N' mau čriez jizaro*, *Na planine*, *Slovenec sem*. Proti koncu je tudi občinstvo

v dvorani skupaj z njimi zapelo venček ljudskih: *Lepo je biti muzikant*, *Tebi grade moj*, *Slovenija od kod lepote tvoje* in *Ružo crvena*, katero je zapela skupina Fantje. Tudi skupna pesem *Vsakdo mora imeti prijatelja*, ob spremljavi harmonike, ki jo je igral dirigent MePZ Slovenski dom **Ivica Ivanović**, je bila zapeta v duhu veselja, druženja in prijateljstva.

Moška skupina Fantje je sicer skupina osmih fantov, pod vodstvom dirigenta **Boruta Pavliča**. Delujejo pri Društvu Slovencev Kredarica iz Novega Sada. S pesmi mi iz svojega repertoarja negujejo slovensko tradicijo

moškega večglasnega petja. Zelo uspešno na nastopih v Srbiji predstavljajo slovensko narodno manjšino. Zapeli so *Pri farni cerkvi*, *Gor čez izaro*, *Veseli hribček*, *Pla-*

vi putevi mora, *Devojko mala*, *Ko so fantje proti vasi šli*, *Žabja svatba* in *Ružo crvena*.

Foto: sš

MePZ Slovenski dom in skupina Fantje iz Novega Sada so skupaj zapeli Vsakdo mora imeti prijatelja.

TABOR SLOVENSKIH PEVSKIH ZBOROV

Jubilejna plaketa za našega zborovodjo Ivico Ivanovića

 Stanka Herak

Tokratni, 54. Tabor slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični je 21. in 22. junija potekal pod geslom *Prelepa si, naša dežela*.

V prvem delu, na sobotnem koncertu slovenskih pevskih zborov iz zamejstva in drugih držav, ki je potekal v avli OŠ Ferda Vesela, so se predstavili zbori iz Italije, Madžarske, Hrvaške in Srbije. Nastop so začeli domači zbori iz Vidova in Šentvida. Pred začetkom prireditve, ki jo je povezovala **Anica Volkar**, je navzoče nagovoril **Matej Šteh**, predsednik KD Tabor slovenskih pevskih zborov. Vsak zbor je zapel tri pesmi. MePZ Slovenski dom Zagreb, ki ga vodi zborovodja **Ivica Ivanović**, se je predstavil s pesmimi *Tam sem jaz doma*, *Slovenec sem* in *Na planine*. Po koncertu se je druženje nadaljevalo s pesmijo in plesom na glavnem trgu v Šentvidu pri Stični.

Osrednji koncert združenih pevskih zborov, ki se je zgodil v nedeljo, 22. junija, je bil na igrišču OŠ Ferda Vesela. Sodelovalo je okoli devetdeset zborov. Slavnostni govornik je bil **Marko Lotrič**, predsednik Državnega sveta Republike

Naš zborovodja Ivica Ivanović je za deset let delovanja na Taboru slovenskih pevskih zborov prejel jubilejno plaketo.

Slovenije. Dirigiral pa je **Igor Švara**, ki se je na letošnjem Taboru po več kot 35 letih poslovil od aktivnega sodelovanja pri šentviškem taboru. Švara, ki ga prijatelji opisujejo kot osebo z neustavljivo energijo, glasbenim zanosom in karizmatično osebnostjo, je pred časom Tabor opisal takole: »Šentvid je zame zadnji branik slovenske pesmi. Zato vztrajam vsako leto, ko pod vročim soncem ali v dežju uživam z najštevilnejšim slovenskim zborom.«

Foto: Miran Cencelj

Naš zbor se je dobro odrezal.

Slovenija se je predstavila v Samoboru

 Stanka Novković

Združenje Otroci za boljši svet iz Samobora ima bogate izkušnje z izvajanjem projekta Odkrivamo svet, skozi katerega predstavljajo države, ki imajo veleposlaništva v Republiki Hrvaški. Tako imajo otroci osnovnih šol v Samoboru priložnost spoznati številne države iz različnih koncev sveta.

V mladinskem centru Bunker se je 15. maja kot triinpetdeseta država na zanimivi delavnici predstavila Republika Slovenija. Predstavniki slovenskega veleposlaništva na Hrvaškem so pripravili kratki dokumentarni film o Sloveniji in delavnici risanja čebel in izdelovanja papirnatih rož. Skozi filmsko projekcijo so predstavili geografske, zgodovinske, kulturne in kulinarične značilnosti Slovenije, predstavljeni pa so bili tudi zaslužni in znani Slovenci.

Prvi del filma je pospremil namestnik veleposlanika **Miha Fatur**, ki je uspešno vzbudil zanimanje otrok, ki so s številnimi odgovori na njegova vprašanja pokazali odlično poznavanje Slovenije. Kulturna atašejka **Tamara Plankar** pa je otrokom predstavila znane, slavne in zaslužne Slovence v športu ter slovenske kulinarične specialitete. Otroci so se seznanili tudi s slovenskimi narodnimi nošami in ljudskim plesom – polko.

Delavnici risanja čebel in izdelovanja papirnatih rož so uspešno izpeljale članice ustvarjalne delavnice Šopek iz Slovenskega doma Zagreb. Poleg risanja in izdelovanja papirnatih rož so udeleženci delavnice izvedeli, da je 20. maj svetovni dan čebel, ki so ga leta 2017 na pobudo Republike Slovenije razglasili Združeni narodi. Dan je bil izbran po datumu rojstva Slovenca Antona Janše, najbolj znanega slovenskega čebelarja, rojenega v 18. stoletju. V slast pa so šle tudi slovenske sladice in pecivo, s katerimi so se otroci posladkali na koncu delavnice.

Foto: FB Otroci za boljši svet

Uspešno sodelovanje Šopkov na delavnici o Sloveniji.

Šopkove stenske ure na veleposlaništvu

Članice ustvarjalne delavnice Šopek iz Slovenskega doma Zagreb so na letošnji velikonočni razstavi, med drugim, razstavljale tudi keramične stenske ure. Zato so bile še posebej vsele povabila Veleposlaništva Republike Slovenije, da svoje stenske ure ob dnevu Evrope razstavijo tudi v njihovih prostorih. Razstavo je 9. maja odprl veleposlanik **Gašper Dovžan**. Otvoritve razstave pa sta se, poleg članic ustvarjalne delavnice Šopek, udeležila tudi predsednik in podpredsednik Slovenskega doma Zagreb **Darko Šonc** in **Silvester Kmetič**. (sn)

Foto: VRS

Pirhi tokrat malo drugače

 Stanka Novković

V tednu pred veliko nočjo, 16. aprila, so pri-dne članice ustvarjalne delavnice Šopek ponovno pokazale, da jim nikoli ne zmanjka navdiha in volje do dela ter da lahko vedno znova presenetijo z deli, ki jih predstavljajo na tradicionalni velikonočni razstavi v Slovenskem domu Zagreb.

Poleg tradicionalno okrašenih in poslikanih pirhov s slovenskimi motivi ter pirhi okrašenimi s cvetjem ali dekupažem so pri Šopku tokrat pokazali tudi pirhe poslikane s tehniko »prelivanja z barvo«. Način predstavitve velikonočnih jajc je bil nenavaden, saj so bili pirhi večinoma prikazani kot del aranžmaja v vazah, ki so jih naše umetnice poslikale v enaki tehniki in barvah kot pirhe in s tem dosegle učinek originalne ikebane. Nova tehnika in način predstavitve razstavljenih pirhov in vaz sta bila obiskovalcem še posebej všeč. Poleg pirhov so ustvarjalne članice Šopka na stenah Prešernove dvorane razstavile tudi svoja nova dela iz gline. Tokrat so izdelale stenske ure. Razstavo je odprl predsednik Slovenskega

doma Zagreb **Darko Šonc**, ki je posebej izpostavil in pohvalil vztrajnost in predanost članic sekcije Šopek. K lepemu in prijateljskemu druženju na razstavi je kot vedno prispeval tudi naš zlati orgličar **Marjan Dirnbek**, ki je vse navzoče razveselil s priljubljenimi slovenskimi zvoki na orglicah.

Obe foto: ab

Velikonočna razstava v Slovenskem domu Zagreb.

DUHOVNA SEKCIJA

MePZ A. M. Slomšek v Štandrežu

Pevske vaje duhovne sekcije A. M. Slomšek v Slovenskem domu Zagreb in maše v cerkvi Ranjenega Jezusa na Illici potekajo redno. Spored maš v slovenskem jeziku je objavljen na vhodu v cerkev.

 Olga Tkalčec

Člani mešanega pevskega zbora A. M. Slomšek smo se zelo razveselili vabila na 56. revijo Primorska poje v Štandrež, kjer smo 14. marca nastopili v tamkajšnji cerkvi sv. Andreja. Zapeli smo tri pesmi znanih skladateljev: *Vstopni spev* prof. Vinka Glasnoviča, *Darujemo gospod* Gregorja Zafošnika in *O, Marija, moje želje* Ignacija Hladnika. Bivanje na Primorskem je bilo zelo prijetno, po nastopu smo prespali v Solkanu, naslednji dan pa smo se odpeljali v Novo Gorico, kjer smo obiskali Goriški muzej in si ogledali muzejski zbirki Kolodvor in Pristava.

Poklon prof. Vinku Glasnoviću

V spomin na našega dirigenta prof. Vinka Glasnoviča smo člani duhovne sekcije A. M. Slomšek konec junija, skupaj z njegovo hčerko **Renato Glasnović Skenderović**, na njegov grob na pokopališču Sv. Helena (Sv. Ivan Zelina) položili cvetje in prižgali svečo. Ob izrazih spoštovanja in poklona je dolgoletna članica sekcije **Anita**

Škala spregovorila o delu in življenju prof. Vinka Glasnoviča, ki je pustil neizbrisno sled v delovanju naše sekcije. V duhovni sekciji smo tudi zelo hvaležni dekanu **Antonu Trpinu**, ki največkrat mašuje v cerkvi Ranjenega Jezusa v Zagrebu. Do zdaj smo imeli v slovenskem jeziku že sedem maš: 9. marca, 6. aprila, 27. aprila, 11. in 25. maja ter 8. in 22. junija.

Člane Slovenskega doma Zagreb in tudi vse ostale vabimo, da se maš v slovenskem jeziku v cerkvi Ranjenega Jezusa udeležijo v čim večjem številu.

SPORED MAŠ V SLOVENŠČINI DO KONCA LETA

V cerkvi Ranjenega Jezusa, Illica 1, **ob 17. uri**

SEPTEMBER	14. in 28.
OKTOBER	12. in 26.
NOVEMBER	9. in 23.
DECEMBER	7. in 21.

Foto: akm

Člani Mešanega pevskega zbora A. M. Slomšek z dekanom Antonom Trpinom po maši pred zagrebsko cerkvijo Ranjenega Jezusa.

S kolesom po Severni Ameriki

Izkušen kolesar in popotnik Aleš Juvanc je imel 2. aprila v Slovenskem domu Zagreb navdihujoče potopisno predavanje. Občinstvu je predstavil svojo neverjetno kolesarsko dogodivščino od Los Angelesa v ZDA do Quebeca v Kanadi.

 Ana Bakulić

Aleš Juvanc je kolesarsko popotovanje po Severni Ameriki začel v Los Angelesu, na zahodni obali Združenih držav Amerike (ZDA). Že na začetku poti ga je pričakala izjemna vročina Doline smrti, saj so temperature presegle 50 stopinj Celzija. Na poti si je ogledal znameniti jež Hoover in se ustavil ob veličastnem Grand Canyonu, kjer so ga lepote narave, kot je povedal, »pustile brez besed«. Kmalu zatem so ga v Skalnem gorovju presenetile prave zimske razmere – snežne nevihte in ledeni veter, ki bi marsikoga odvrnile od nadaljevanja poti. Vendar Juvanca to ni ustavilo. Na slikovit način je z obiskovalci delil svoje izkušnje, kako se je soočal z izzivi narave. »Kolesarjenje po Severni Ameriki ni bilo zgolj preizkušnja vzdržljivosti, ampak predvsem spopadanje z nepredvidljivostjo narave,« je povedal in dodal, da so mu bili po napornih dneh na kolesu, kjer so njegov vsakdan krojili vročina, veter in sneg, trenutki oddiha še toliko bolj dragoceni.

zgodovinsko mesto Quebec na vzhodu Kanade. Kot je povedal, potovanje zanj ni bilo le premagovanje kilometrov, temveč iskanje novih izzivov in številnih srečanj z neznanci, ki so mu nesebično priskočili na

»Kolesarjenje po Severni Ameriki ni bilo zgolj preizkušnja vzdržljivosti, ampak predvsem spopadanje z nepredvidljivostjo narave.«

pomoč v najtežjih trenutkih. Na odročnih delih poti so mu omogočili prenočišče, hrano in vodo ter ga spodbujali. Vsi ti trenutki človeške toplote so njegovo potovanje spremenili v nepozabno izkušnjo. »Ko je bilo najtežje, so se pojavili ljudje in mi pomagali, brez, da bi jih za pomoč prosil. To me je vedno znova spomnilo na to, kako pomembno je zaupanje med ljudmi,« je svoje misli na predavanju strnil **Aleš Juvanc**.

Presenečenja v Kanadi

Posebej veselil se je poti po Kanadi, kjer je, kot velik športni navdušenec – predvsem nad Formulo 1 in hokejem – doživel dva nepozabna vrhunca na svoji poti. V Torontu je obiskal sorodnike in si izpolnil dolgoletno željo: ogledal si je hokejsko tekmo v najmočnejši hokejski ligi na svetu NHL, ki ga je še posebej navdušila s svojo energijo, dinamiko in vzdušjem. Le nekaj dni pozneje pa je v Montrealu doživel posebno in povsem nepričakovano dogodivščino, ki se jo je še posebej razveselil. Brez vstopnice ali akreditacije se je znašel na VIP tribuni dirke Formule 1. Juvanc je prekolesaril približno 4.500 kilometrov in po 52 dneh prispel na cilj, v

Aleš Juvanc je z veliko mero humorja, skromnosti in odprtosti, obiskovalce v Slovenskem domu popeljal skozi svoj svet – svet dolgih cest, nenavadnih srečanj in neprecenljivih doživetij.

Foto: ab

ALPINISTIČNI ČETRTEK

Velik uspeh za slovenski ženski alpinizem

V Prešernovi dvorani Slovenskega doma Zagreb je 10. aprila potekal *Alpinistični četrtrek*, na katerem so slovenske alpinistke Patricija Verdev, Ana Baumgartner in Urša Kešar s projekcijo fotografij in videa predstavile svojo odpravo v indijsko Himalajo: Lalung 2024. Ta odprava je odmevala tudi zunaj slovenskega alpinističnega prostora in pomeni velik uspeh za slovenski ženski alpinizem.

 Agata Kliner Medaković

Alpinistke (manjkala je **Anja Petek**) so spregovorile o svojem videnju velikega podviga. Poleg opisa štirih prvenstvenih vzponov, ter o tem, kako so uživale v himalajski pokrajini, igri potrpežljivosti s slabim vremenom in druženju z lokalnim prebivalstvom, so alpinistke pripovedovale tudi o spopadih z medvedi, katerih domovanje so vznemirile s postavitvijo baznega tabora odprave.

Ivona Baniček iz Hrvaške planinske zveze – komisije za alpinizem, s pomočjo katere so bile omenjene alpinistke angažirane, je izpostavila uspešno sodelovanje s Slovenskim domom Zagreb in Svetom slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb, s katerima se na pobudo **Željka Žarka** (založba *Libricon*) in ob pomoči **Marka Vukovića** (*Iniciativa plezati je treba*) že dvanajst let v Slovenskem domu organizirajo Alpinistični četrtki. Občinstvo je z aplavzom nagradilo izjemne alpinistke, ki so z veseljem odgovarjale tudi na vprašanja navzočih alpinistov in planincev.

Alpinisti na obisku v Slovenskem domu

V zadnjih dvanajstih letih so širši hrvaški javnosti in pripadnikom slovenske skupnosti aktualni trenutek slovenskega alpinizma in svoje plezalne uspehe predstavili že številni alpinisti: **Marko Prezelj, Monika Kambič, Nastja Davidova in Iva Božić, Tanja in Andrej Grmovšek, Klemen Premrl, Luka Lindič, Viki Grošelj, Andrej Štremfelj, Peter Podgornik, Iztok Tomazin, Martina Čufar Potard, Tomaž Jakofčič, Luka Krajnc, Tomo Česen, Aleš Česen, Silvo Karo, Peter Mikša** in pokojni Urban Golob, ki sta predstavila svojo knjigo Zgodovina slovenskega alpinizma. Marko Vuković in Željko Žarak pa sta pripravila razstavo o vseh dosedanjih Alpinističnih četrtkih.

Veselite na vrhu.

Obe foto: akrm

Patricija Verdev, Ana Baumgartner, Urša Kešar in Ivona Baniček (z leve).

Spomini na babičino kuhinjo / Sjećanja na bakinu kuhinju

 Cvijeta Pandol Udiljak

V Novem odmevu ste že pred časom lahko prebrali, da potekajo priprave na izdajo dvojezične kuharske knjige *Spomini na babičino kuhinjo*. Knjigo bosta izdala Svet slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb in Slovenski dom Zagreb.

Pobudnica za izdajo knjige je zelo dejavna članica Slovenskega doma **Marjeta Trkman Kravar**, ki je na uvodnem srečanju lani zbrala tiste, ki hranijo tradicionalne recepte svojih babic, mater, sorodnikov ali prijateljev in si želijo, da ti ne bi utonili

v pozabo. Vse od takrat smo pridno zbirale recepte, tudi iz kuharskih knjig starih več kot 80 let. Teorijo smo prenesle v prakso 23. aprila letos, ko smo v *Kuhaoni* na zagrebškem Evropskem trgu imele priložnost pokazati svoje kuharske spretnosti. Vodja *Kuhaone* **Karmela Karlović** nam je pomagala, da smo se lažje znašle v novi kuhinji ter nam svetovala, kako jedi čim lepše predstaviti in fotografirati za knjigo. Za fotografije je poskrbel naš fotograf **Antun Bukovec**.

Kaj vse smo pripravile in po katerih receptih, boste lahko odkrili v naši kuharski knjigi, ki bo predvidoma izšla do konca letošnjega leta. Do takrat receptov in jedi, ki smo jih pripravljale, ne bomo razkrile – saj sicer presenečenje ne bi bilo popolno.

Foto: Antun Bukovec

Vesela družba, polna entuziazma in ljubezni do kuhanja, je pripravila številne tradicionalne slovenske jedi in sladice. Uživale smo v kuhanju, degustaciji in prijetnem druženju.

IZLOŽBA

Skupna izložba slika *Umjetnost u dijalogu*

U Prešernovoj dvorani Slovenskoga doma Zagreb, od 23. travnja do 6. svibnja, održala se skupna izložba *Umjetnost u dijalogu*, koju je pripremio portal za promicanje kulture – Ludvig dizajn.

 Željko Bedić

Na izložbi *Umjetnost u dijalogu* koja je okupila trideset i jednog autora iz raznih krajeva i poetika, predstavljeno je bogatstvo likovnih izraza, stilova i tehnika. Ova izložba nije bila samo pregled različitih radova, već prostor u kojem su se umjetnici susreli, nadopunjavali i komunicirali jedni s drugima svojim radovima i publikom koja je promatrala, tumačila i u tom susretu pronalazila vlastite vizualne i emocionalne odgovore.

Slikarstvo je u ovom slučaju medij susreta – ne samo između različitih estetskih pristupa nego i između prošlosti i sadašnjosti, figuracije i apstrakcije, osobnog i univerzalnog, nježnosti i snage. Umjetnost postaje mjesto dijaloga tamo gdje riječi možda više ne dopiru – i gdje svaka boja, potez i simbol progovaraju na jeziku osjećaja.

Koncepcija kustosa izložbe svjesno je prihvatila otvorenost i šarenilo umjetničkih izraza – u vremenu kad se često traže jednoznačne poruke i vizualna jednostavnost, *Umjetnost u dijalogu*, izabrala je bogatstvo značenja, slojevitost, autentičnost i razlike kao temelj susreta. Izložba se tako pretvo-

Umjetnici, njih trideset i jedan, svojim radovima progovorili su o svijetu u kojem živimo, o želji za ljepotom, o potrazi za smislom, o tišini koja često govori više nego riječi.

mila u mapu imaginarnih i stvarnih krajolika: nježno zamišljenih priroda, intimnih doživljaja, snažnih apstrakcija i simboličkih svjetova. Među autorima su bili etablirani likovnjaci što je dodatno dalo dinamiku izložbi i njezinu otvorenost za sve senzibilitete.

Izložba je pokazala kako slikarstvo, unatoč svim suvremenim izazovima i vizualnoj prenatrpanosti digitalnog doba, još uvijek može biti duboko ljudski čin povezivanja. Ovdje svaka slika nije bila samo gotov proizvod nego početak razgovora, sjećanja, imaginacije. U ovom velikom vizualnom dijalogu, različiti svjetovi su se nadopunjavali. Umjetnici, njih 31, svojim radovima progovorili su o svijetu u kojem živimo, o želji za ljepotom, o potrazi za smislom, o tišini koja često govori više nego riječi.

Izložba je bila dobro posjećena.

Slovenski dom v dobri kondiciji

 Ana Bakulić

24. aprila je v prostorih Slovenskega doma Zagreb potekala redna letna skupščina društva. Vodil jo je predsednik društva Darko Šonc, ki je uvodoma izpostavil pomen dejavnega delovanja Slovenskega doma in njegove vloge pri ohranjanju slovenske identitete.

Podal je poročilo o delu v letu 2024, ki je bilo polno raznolikih kulturnih in družabnih dejavnosti. Med pomembnejšimi dogodki so bila praznovanja slovenskih državnih praznikov – Prešernovega dne, dneva državnosti in dneva reformacije. Potekale so tudi številne razstave, koncerti in literarni večeri. Posebno pozornost je pritegnila obeležitev 95. obletnice Slovenskega doma Zagreb, ki je bila v Histrijskem domu.

V nadaljevanju je bilo predstavljeno tudi finančno poročilo, ki kaže stabilno poslovanje društva. Poudarjeno je bilo, da so sredstva namenjena vsebinam, ki neposredno prispevajo k ohranjanju slovenske kulture in jezika med Slovenci na Hrvaškem.

V razpravi o načrtih za leto 2025 so člani soglasno podprli nadaljnje delo na področju kulturnih dejavnosti in krepitev povezav z mladimi.

»Naša naloga je, da Slovenski dom ostane odprt prostor za vse generacije. Posebej pomembno je, da nagovorimo mlade in jim ponudimo vsebine, s katerimi se lahko poistovetijo in sodelujejo,« je poudaril predsednik Šonc.

V točki *Razno* so člani podali konstruktivne predloge in pobude, ki bodo upoštevane pri oblikovanju prihodnjega programa. »Leto 2025 prinaša nove izzive in priložnosti. Ključno bo, da ostanemo povezani, odprti za nove ideje in predani skupnosti, ki jo soustvarjamo,« je ob zaključku dejal predsednik društva Darko Šonc.

Foto: akkm

Darko Šonc: »Leto 2025 prinaša nove izzive in priložnosti. Ključno bo, da ostanemo povezani, odprti za nove ideje in predani skupnosti, ki jo soustvarjamo.«

PEKA KRUHA

Umetnost in tradicija peke z drožmi

Na kulinarčni delavnici, ki jo je vodila Anita Šumer, slovenska mojstrica peke z drožmi, so udeleženci skozi praktičen prikaz spoznavali ključne korake priprave kruha.

 Ana Bakulić

V Slovenskem domu Zagreb je bila 11. junija posebna kulinarčna delavnica. Namenjena je bila peki kruha na najbolj pristen in naraven način – s fermentiranim kvasom oziroma drožmi. Dogodek je vodila **Anita Šumer**, priznana slovenska mojstrica peke z drožmi in avtorica uspešnic, ki so v zadnjem desetletju navdušila tisoče domačih pekov.

Peka kruha z drožmi je veliko več kot zgolj kulinarčna tehnika – je most med tradicijo, naravo in sodobnim načinom življenja.

Zbrani udeleženci so skozi praktičen prikaz spoznavali ključne korake priprave kruha: od osnov priprave droži, pravilnega mešanja in vzhajanja testa do peke in okušanja. Priznana mojstrica je z jasnimi navodili in spodbudnimi nasveti vsakemu približala svet droži kot nekaj dostopnega in zelo koristnega za zdravje.

»Ko pečemo z drožmi, ne ustvarjamo samo hrane, ampak tudi odnos do naravnih sestavin, časa in samega sebe,« je poudarila med delavnico. Poleg peke je bilo veliko pozornosti namenjene tudi okušanju. Udeleženci so degustirali več vrst kruha, med njimi pšeničnega, brezglutenskega in aromatični focaccio. Delavnico je dopolnjeval izbor fermentiranih napitkov: domač kefir in osvežilna kombucha sta zaokrožila kulinarčno izkušnjo.

Za piko na i je vsak udeleženec domov odnesel kozarček Anitinega divjega kvasa, ki ga ljubkovalno imenuje Rudl. Ta aktivni drožni nastavek je rezultat več let skrbnega hranjenja in razvijanja, zdaj pa lahko v domači kuhinji z njim ustvarjajo tudi novi navdušenci nad peko.

S svojim osebnim pristopom in toplino je Anita Šumer znova dokazala, da je peka kruha z drožmi veliko več kot zgolj kulinarčna tehnika – je most med tradicijo, naravo in sodobnim načinom življenja.

Slovenski dom Zagreb je s tem dogodkom znova potrdil svojo vlogo kot prostor srečevanja, učenja in ohranjanja skupnih vrednot – med njimi tudi ljubezni do dobrega domačega kruha.

Anita Šumer je natančno razložila postopek peke kruha z drožmi.

Udeleženci delavnice so z velikim zanimanjem prisluhnili Aniti Šumer.

Po zračnem mostu iz Bele krajine v Dalmacijo

 Tanja Borčič Bernard

Doslej neraziskana zgodba o največji evakuaciji na območju Jugoslavije med drugo svetovno vojno.

V prostorih Slovenskega doma Zagreb so 14. maja predstavili knjigo **Ilinke Todorovski** *Po zračnem mostu iz Bele krajine v Dalmacijo*. Knjigo je izdal Vojaški muzej Slovenske vojske, v imenu založnika pa je iz slovenskega ministrstva za obrambo uvodno spregovoril generalni direktor direktorata za vojne veterane in vojaško dediščino **Matjaž Ravbar**. Knjigo in Vojaški muzej namreč povezuje ameriško letalo Douglas DC-3 dakota, s katerim je potekala evakuacija, in ki danes kot ogledni primerek stoji sredi polja ob cesti Metlika – Črnomelj. V pogovoru, ki ga je vodila **Tanja Borčič Bernard**, je avtorica najprej spregovorila o tem, zakaj se je odločila napisati to knjigo. Med več kot 2000 evakuiranci sta bili namreč tudi njena babica Fančka Senica in mama **Danica**, takrat triletna deklica. Avtorica v knjigi opisuje razmere v Beli krajini marca 1945, ko je bila osvobojeno območje, kamor se je zateklo veliko civilistov, pa tudi srbskih beguncev, ki so s Hrvaške bežali pred pregonom ustašev. Zaradi bojazni, da se bodo Nemci in ustaši, ki jim je grozil poraz v vojni, umikali prav čez ozemlje Bele krajine, so se zavezniki na prošnjo Josipa Broza Tita odločili za največjo evakuacijo na teh prostorih. V dveh dneh so iz Bele krajine v Dalmacijo prepeljali 2041 ljudi, največ otrok, mater, nosečnic, pa tudi partizanskih in drugih funkcionarjev. Posebej zanimiva so osebna pričevanja ljudi, ki pred tem niso nikoli leteli, s prihodom najprej v Zadar, pozneje v Kaštele, pa so tudi prvič videli morje. V Dalmaciji so ostali dobra dva meseca, organizirani v civilno bazo oziroma slovenski zbeg. Avtorica je povedala, da jih Dalmatinci sprva niso najbolj toplo spreje-

Ilinka Todorovski je novinarka, publicistka, doktorandka na študiju zgodovine. Bila je dolgoletna urednica Novega odmeva, soavtorica ali urednica pa je tudi številnih publikacij, ki so izšle v Slovenskem domu Zagreb.

li, sčasoma pa so ugotovili, da lahko eden drugemu pomagajo. Domov so se vrnili z ladjami, vlakom in kamioni, medtem ko so srbski begunci, prav tako evakuirani iz Bele krajine, ostali na Hrvaškem.

Slovenija in Hrvaška med drugo svetovno vojno nista delili enake usode, do tega zgodovinskega obdobja pa imata še danes drugačen odnos.

Ob predstavitvi knjige v Zagrebu je beseda tekla tudi o dejstvu, da Slovenija in Hrvaška med drugo svetovno vojno nista delili enake usode, do tega zgodovinskega obdobja pa imata še danes drugačen odnos. Knjiga govori, da je zgodovina stkana iz majhnih človeških zgodb in ne le velikih dogodkov, navzoči v Slovenskem domu pa so po predstavitvi prejeli brezplačen izvod. Knjigo si lahko izposodite tudi v naši knjižnici.

Ilinka Todorovski in Tanja Borčič Bernard (z desne).

OBISKALI SMO

Metlika – Otok – Črnomelj – Radovica

 Marjeta Trkman Kravar

Člani Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb in člani Slovenskega doma Zagreb smo 10. maja spoznavali kulturne in naravne dediščine Bele krajine.

Člani smo se najprej v Metliki na kratko spogledali s srednjeveškim mestnim središčem in se seznanili z zgodovino tega prikupnega mesteca. Naprej nas je pot vodila do vasice Otok, kjer nas je ob letalu Douglas DC-3 pričakala **Ilinka Todorovski** s svojo mamo. Predstavili sta nam, kaj se je dogajalo v Beli krajini.

V Beli krajini smo nabrali res veliko lepih doživetij za čudovite spomine, predvsem pa občutili izjemno gostoljubje ljudi iz Bele krajine.

ni med II. svetovno vojno. Zanimivo je bilo tudi srečanje s čebelarjem pri njegovih spomladanskih opravilih.

V Črnomlju je bil na sporedu obisk BIBI turizma – Belokranjskega izročila, kjer nas je **Bernarda Kump** s svojimi enkratnimi, a skoraj pozabljenimi črnomaljskimi zgodbami in dobrotami toliko navdušila, da smo si vsi želeli

Letalo Douglas DC-3 dakota v vasici Otok predstavlja tehnični in vojnogodovinski spomenik.

»kar pri njej ostati.« Čeprav nas je čas preganjal, smo si recepte vseeno zapisali.

Po kosilu v gostišču Müller smo pot nadaljevali še do vasi Radovica nad Metliko, kjer je učitelj **Jože Matekovič** preverjal pridobljeno znanje o Beli krajini. Smeha ni manjkalo. Za izkazano znanje pa je vsak od »učencev« dobil tudi spričevalo.

Foto: ob

Na letošnjem študijskem potovanju smo spoznavali kulturne in naravne dediščine Bele krajine.

Zgodilo se je ...

V Slovenskem domu Zagreb je vedno zelo pestro. Predstavljamo utrinke z nekaterih dogodkov, kjer smo gostili številne ustvarjalce z najrazličnejših področij; od pevcev, slikarjev in drugih umetnikov.

Ana Bakulić, Agata Klinar Medaković

8. januar – imeli smo otvoritev razstave *Platna koja govore/Platna, ki govorijo*, ob 12. letnici uspešnega delovanja kulturno-umetniškega portala Ludvig dizajn, ki že leta prispeva k promociji likovne umetnosti in ustvarjalnosti tako na lokalni ravni kot širše.

17. januar – potekala je predstavitev zbornika hrvaških in slovenskih aforistov z naslovom *Uzvodno uz Savu*, ki ga je uredil **Ivo Mijo Andrić**, pri zbiranju gradiva pa sta mu pomagala **Dražen Jergović** in **Dimitrij Škrk**, ki sta napisala tudi spremno besedo h knjigi, v kateri je predstavljeno 112 avtorjev iz obeh držav. Ta do danes edinstveni Zbornik hrvaških in slovenskih aforistov je izdalo Društvo hrvaških aforistov in humoristov v sodelovanju s portalom Digitalne knjige.

6. februar – začelo se je obeleževanje slovenskega kulturnega praznika – Prešernovega dne ob spomeniku Franceta Prešerna, ki je bil odkrit leta 2021 v Aleji pesnikov v zagrebškem parku Bundek. Na slovesnosti v organizaciji Slovenskega doma Zagreb, Veleposlanništva Republike Slovenije in Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb je nastopil **Matic Zakonjšek**, mladi član Slovenskega doma Zagreb in operni solist HNK Osijek. V hrvaškem jeziku je recitiral pesem *Magistrale*, ki jo je Prešeren posvetil Primicovi Juliji, svoji muzi in največji ljubezni, zaradi katere so nastale njegove najlepše pesmi. V slovenskem jeziku pa je recitiral *Sonetje nesreče* in *Dekletam*. Slovenski veleposlanik **Gašper Dovžan** in **Darko Šonc**, predsednik Slovenskega doma Zagreb in SSNM MZ, sta ob tej priložnosti položila cvetje na Prešernov spomenik, enako tudi predstavnika Društva hrvaško-slovenskega prijateljstva **Andrija Karafilipović** in **Mladen Veličković**. V imenu zagrebškega župana je venec položila **Tanja Horvatin**, vodja oddelka za narodne manjšine v mestnem uradu za kulturo in civilno družbo. Obeleževanje slovenskega kulturnega praznika *Kultura nas povezuje* se je zaključilo 7. februarja v Slovenskem domu Zagreb z razstavo Gorenjskega muzeja iz Kranja: *Pesniške oblike v Prešernovi poeziji*.

Foto: Antun Bukovec

Predsednik Slovenskega doma Zagreb Darko Šonc in veleposlanik Republike Slovenije na Hrvaškem Gašper Dovžan.

13. februar – ob svetovnem dnevu radia smo odprli razstavo starih slovenskih radijev tovarne Iskra iz zbirke Didi Sound. Avtor razstave **Dušan Cvetojević Didi** je ponudil edinstven vpogled v zgodovino radijske tehnologije. Obiskovalci so si lahko ogledali različne modele radijev, ki so zaznamovali zgodnje obdobje komuniciranja prek radijskih valovov.

18. februar – v sodelovanju s Hrvaško-ruskim društvom prijateljstva se je zgodil literarni večer z naslovom *Jesenjin in Cesarić – velikana svetovne književnosti*. V sklopu istoimenskega recitala, v izvedbi **Branka Pejnovića**, so obiskovalci spoznali dva pomembne svetovna pesnika, katerih dela so zaznamovala svetovno literaturo.

DOGODKI V SLOVENSKEM DOMU

4. marec – v Prešernovi dvorani je potekal karneval, poln domišljije in barvitosti! Članice kreativne delavnice Šopek so ponovno navdušile s svojo ustvarjalnostjo, okrasile dvorano in izdelale zanimive maske ter ročne izdelke v pravem karnevalskem duhu. Največ pozornosti je pritegnila masna kranjske čebelice, ki je s seboj prinesla košarico z domačimi izdelki. Žirija je odločila, da si prav ona zasluži glavno nagrado, ki jo je podelil predsednik Slovenskega doma Zagreb **Darko Šonc**.

7. marec – članice društva so praznovala dan žena, ki je bil prežet s kulturnim programom in prijetnim druženjem. Ogledale so si dokumentarni film RTV Slovenija – Tri generacije: Marlenka, Marija Lucija in Hana Stupica, ki je prikazal zgodbe treh izjemnih ilustratork. Skozi projekcijo so spoznale njihove življenjske poti, izzive, s katerimi so se soočale in umetniške dosežke, ki so pomembno zaznamovali slovensko umetnost.

12. marec – odprtje razstave fotografij **Jureta Kravanja**, priznanega slovenskega fotografa, ki je prepoznaven po svojih posnetkih z brezpilotnimi letalniki (droni), s katerimi ujame naravo, pokrajine in mesta z zračnih perspektiv, kar omogoča povsem nov pogled na svet okoli nas. Dogodek je odprl predsednik Slovenskega doma Zagreb **Darko Šonc**, ki je izpostavil, da je tovrstna razstava v našem domu vedno dobrodošla, saj so razstavljena dela res izjemna in ponujajo edinstven pogled na lepote Slovenije.

26. marec – gostili smo predavanje **Stjepana Brezovića**, ki je pritegnilo številne obiskovalce, ki so se zanimali za inovativne pristope k zaščiti zdravja. Strokovnjak na področju zdravja je predstavil svojo revo-

Obe foto: akm

lucionarno inovacijo na temo Daljinska nevtralizacija delovanja virusov pri COVID-u in gripi. Brezović je podrobno razložil delovanje svojih kartic, zasnovanih na skalarni energiji, ki so sposobne nevtralizirati škodljive mikroorganizme, vključno z virusi, ter zaščititi pred negativnimi vplivi sevanja.

Ivica Kunej (1931 – 2025)

Ivica Kunej se je rodil v Zagrebu in že zgodaj v otroštvu ostal sirota. Kljub nesrečnim okoliščinam je uspešno končal Srednjo tehnično šolo, a se je vseeno raje vpisal na Akademijo dramskih umetnosti v Zagrebu in tam tudi diplomiral.

Bil je tudi športnik. Leta 1949 je v Zagrebu s hrvaško rokometno reprezentanco osvojil 1. mesto na prvem mladinskem prvenstvu nove Jugoslavije. Nato je šport zamenjal za gledališke deske.

Prvi javni nastop je imel leta 1952 v Hrvaškem narodnem gledališču v Zagrebu, kjer je odigral vlogo *Troila* v delu *Trojanske vojne ne bo* J. Giraudoux. Po diplomi je postal član igralskega ansambla gledališča Komedija, kjer je v štirinajstih letih odigral več kot sedemdeset vlog v dramskem repertoarju, v komedijah, operetah ter muzikalih.

V Komediji je ostal do leta 1978. Zaigral je tudi v več hrvaških in koprodukcijskih filmih. Leta 1978 je začel delovati tudi na političnem področju in postal član Izvršnega sveta v Skupščini mesta Zagreb ter predsednik Komisije za vzgojo, izobraževanje, znanost in kulturo.

Bil je aktiven član Slovenskega doma Zagreb od leta 1953, v katerem je bil takrat gonilna sila skupaj s prvakoma drame HNK Hinkom Nučičem in Viko Podgorski. Ob izidu prve številke Novega Odmeva 1996 je postal član uredništva in sodelavec, ki je objavljala predvsem članke s področja kulture ter komentiral dogodke z nepogrešljivega osrednjega slovenskega gledališkega festivala Borštnikovo srečanje.

Kot dolgoletni član slovenskega društva, ki ga je obogatil s svojo dejavnostjo, nastopi in negovanjem slovenske besede, je bil eden od častnih gostov lanske 95-letnice Slovenskega doma Zagreb. Prejel je številne zahvale društev prijateljstva, prav tako pa je odlikovan z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo in redom dela z zlatim vencem.

Ivica Kunej nas je očaral z odlično dikcijo, s svojo impresivno pojavo, bil je vedno eleganten in gospod z izbranim načinom vedenja. (if)

Milko Šparemblek (1928 – 2025)

Milko Šparemblek se kot plesalec, koreograf, dramaturg in režiser uvršča v sam svetovni vrh baletnih in plesnih umetnikov, ki so s svojim ustvarjanjem pomembno vplivali na razmišljanje o plesu v današnjem času. Njegov ustvarjalni opus obsega več kot sto petdeset baletnih, opernih in dramskih predstav, ki jih je postavil v več kot petdesetih različnih gledališčih po svetu, prav tako pa tudi vrsto umetniških filmov in izvirnih televizijskih stvaritev – ustvaril in posnel je okoli 40 baletov za televizijo. Rodil se je prvega decembra 1928 v Frani vasi pri Prevaljah na Koroškem. Ko je bil star tri leta, se je družina preselila v Zagreb, kjer se je po končani gimnaziji vpisal na študij komparativne književnosti, hkrati je začel plesati v Zagrebški operi. Na priporočilo Ninette de Valois je leta 1953 odpotoval v Pariz. V Baletni šoli pariške Opere je študiral pri Olgi Preobraženski, pozneje pri Sergeju Perettiju. Postal je član več svetovno znanih baletnih ansamblov. Leta 1955 se je začel ukvarjati s koreografijo.

Bil je prejemnik številnih priznanj in nagrad doma in v tujini. Poleg Prešernove nagrade leta 2020 je prejel tudi nagradi mesta Zagreb, dve nagradi hrvaškega gledališča, nagrado hrvaškega gledališča za življenjsko delo, nagrade Tito Strozzi, Marul, Vladimir Nazor (slednjo za življenjsko delo), red Danice hrvaške z likom Marka Marulića, Prix Italia, nagradi kanadskih in portugalskih gledaliških kritikov, pet nagrad na ljubljanskem Baletnem bienalu in številne druge.

Bil je karizmatični umetnik in tudi najstarejši še aktivni koreograf na svetu.

Kot člana Slovenskega doma Zagreb se ga bomo spominjali po optimizmu in neverjetni vitalnosti. Ohranili ga bomo v spominu kot baletnega umetnika s specifičnim koreografskim rokopisom, ob katerem so odraščale in dozorevale generacije plesnih umetnikov. (if)

Foto: Ivan Posavec

Polona Jurinić (1945 – 2025)

Polona Jurinić (Sitar) se je rodila 25. avgusta 1945 v Ljubljani. Od četrtega leta je živel v Mariboru, kjer je diplomirala na Tehniški šoli, smer arhitektura. Od leta 1972 je živel v Zagrebu, kjer se je zaposlila kot referentka v katastru v Zaprešiću. Od leta 1975 je delala kot projektantka-sodelavka v različnih projektih birojih. Po osamosvojitvi Hrvaške se je zaposlila v INA Konzaltingu, kjer je delala kot projektantka in nadzorna inženirka in pozneje s sodelavci pri obnovi kriznih področij (od Dubrovni-ka, Škabrnje do Belog Manastira).

Od leta 1994 je bila aktivna članica Slovenskega doma Zagreb, v katerega je zelo rada zahajala in ga s svojimi deli neizbrisno zadožila. S številnimi predlogi in aktivnostmi je plemenitila programe društva in na ta način prispevala našemu napredku.

Srčno in z velikim veseljem se je lotevala pisanja knjig o slovensko-hrvaških vezeh.

Za to je goreče živela v preteklih desetletjih, ko je z dušo in veseljem črpala podatke za nove in nove knjige. *Slovenske barve v hrvaški likovni umetnosti, Pater Janez Strašek mučenik 1906 – 1947, Jože Plečnik, projekti in realizacije na Hrvaškem, Slovenske barve Zagreba in okolice, Pavlinci in njihovi samostani, Človekoljubje in tragedije – Jastrebarsko (Hrvaška) in Horjul (Slovenija) ...* je le nekaj naslovov. Vedno je imela nove in nove ideje in še pred kratkim je želela pisati o vezeh med Janezom Vajkardom Valvazorjem in Hrvaško.

Kulturna rubrika našega časopisa *Novi odmev* ne bi bila takšna kot je, če ne bi za vsako številko pisala s takim veseljem in zavzetostjo in spremljala ter beležila kulturna dogajanja. Ponosni smo, ker Polona ne glede na vse, ni odnehala. Vseskozi je bila zvesta sopotnica našega časopisa in prispevke pisala vse do zadnjega. Članica uredništva je bila vse od prve številke *Novega odmeva*.

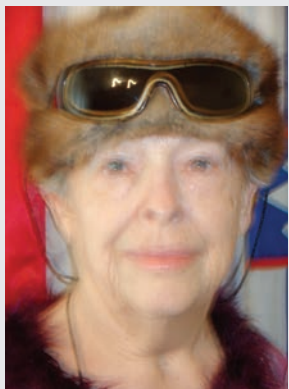
Od leta 2000 je aktivno sodelovala pri delu Hrvaško-slovenskega društva prijateljstva v Zagrebu, kjer je bila tudi predsednica in tajnica. Od leta 2003 je bila članica Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb.

Draga Polona, hvala za vse, kar si naredila za Slovenski dom in slovensko skupnost v Zagrebu.

Naj Ti bo lahka hrvaška zemlja. V naših srcih boš za vedno ostala v najlepšem spominu. (akm)

Jozefa Bogolin (1937-2025)

Jozefa Bogolin je bila zelo aktivna članica Slovenskega doma Zagreb. Bila je dobrosrčna, razposajena in zelo temperamentna. Dobrih petnajst let nas je vsak prvi petek zabavala s svojimi ustvarjalnimi kreacijami – izdelovala je najrazličnejše rekvizite, oblačila in darila za vse priložnosti.

Rodila se je 25. oktobra 1937 v Leskovcu pri Krškem. Kot štiriletno deklico so jo Nemci novembra 1941 izgnali v nemška taborišča, od koder se je družina vrnila leta 1944.

Jozefa je zelo rada prihajala v Slovenski dom Zagreb in se tudi z vsemi rada družila. Veliko svojega časa je namenila tudi prijateljem iz krajevne skupnosti Zaprude v Zagrebu.

Vsem v Slovenskem domu boš, draga Jozefa, za vedno ostala v lepem spominu. (ak)

Od Slovenj Gradca do Zagreba

 Nina Fric

Brezmejni kulturni prostor

Na odprtju Tedna ljubiteljske kulture 17. maja v Slovenj Gradcu, ki je letos potekal pod geslom Brezmejni kulturni prostor, posvečen pa je bil zamejskim Slovencem, je potekala tudi okrogla miza z naslovom *Povezovanje zamejskih Slovencev v skupni kulturni prostor*, ki jo je vodil etnolog in kulturni antropolog, dr. **Tomaž Simetinger**. Razprava je osvetlila vlogo matične države o potrebah slovenskih manjšin in pomenu čezmejnega sodelovanja. Poleg državne sekretarke Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu **Vesne Humar** in **Helene Jaklitsch** z Ministrstva za kulturo, so sodelovali tudi predstavniki zvez: **Barbara Antolić Vupora** (Hrvaška), **Marko Rupel** (Italija), **Martin Kuchling** (Avstrija) in **Andreja Kovacs** (Madžarska).

Prva seja ZAŠKO

17. aprila, dobre štiri mesece po ustanovitvi Zamejske športne koordinacije (ZAŠKO), h kateri se je priključila tudi Zveza slovenskih društev na Hrvaškem, so se ustanovitelji, predstavniki športnih krovnih organizacij iz zamejstva, Olimpijskega komiteja Slovenije – Zveze športnih zvez, USZS in MGTŠ sestali na prvi seji odbora v Ljubljani in se pogovarjali o programu in nadaljnjih ciljih. Predsednica je postala **Petra Tramte**, podpredsednik pa **Ivan Peterlin**.

Trajnostni turizem in povezovanje

Druga letna konferenca Zamejske gospodarske koordinacije, ki je bila 9. maja v Monoštru v Porabju, je bila namenjena trajnostnemu turizmu kot razvojni priložnosti za slovensko skupnost v zamejstvu. Na razpravi o trajnostnem turizmu skupnega slovenskega prostora so sodelovali predstavniki zamejskih gospodarskih organizacij in delile svoje izkušnje. S Hrvaške je izkušnje o trajnostnem turizmu predstavila **Lucija Vupora**, predsednica združenja za gospodarstvo Rast. Po uradnem delu konference so si ogledali primere dobrih praks, ki so nastali v okviru Programa spodbujanja gospodarske osnove avtohtonih slovenskih skupnosti na Madžarskem in bili navdušeni nad kakovostnimi investicijami, ki pomembno prispevajo k razvoju slovenskega gospodarstva v Porabju in širše.

Zagreb, Karlovec, Reka

Predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem **Barbara Antolić Vupora**, namestnik predsednice **Silvester Kmetić** in **Breda Zalašček** iz Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu so konec marca in v začetku aprila obiskali več slovenskih društev na Hrvaškem. V Slovenskem domu Zagreb jih je predsednik društva **Darko Šonc** seznanil s problematiko odkupa prostorov in iskanjem rešitev, kako pritegniti mlade v delovanje društva. V Karlovcu, kjer deluje osrednja knjižnica Slovencev na Hrvaškem, so razpravljali o možnosti osrednje evidence ter nujnosti katalogizacije, ki jo je treba prenesti v centralni popis knjig po društvih. V Kulturnem društvu Slovenski dom Karlovec so izpostavili, da društvo, ki ga vodi **Mari-na Delač-Tepšić**, deluje v stanovanju, dogajanja pa so v mestni knjižnici Ivan Goran Kovačić. Na Reki je goste z razmerami seznanil predsednik Sveta slovenske narodne manjšine občine Matulji **Robert Bavčar**. Povedal je, da je v skupnosti evidentiranih 160 Slovencev in izpostavil težave v otroških vrtcih, v katerih ni več slovenščine in za pomoč zaprosil podpredsednika slovenske vlade **Mateja Arčona** ter županstvo mesta Reke. Dotaknili so se tudi problematike vzpostavitve slovenskega konzulata na Reki, ki bi bil v veliko korist za obstoj in prihodnost slovenske skupnosti v regiji.

Digitalizacija in arhiviranje dokumentacije

Na marčevski seji Komisije za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu, ki jo je vodila predsednica Komisije **Suzana Lep Šimenko**, potekala pa je v mali dvorani Državnega zbora, sta sodelovala predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem **Barbara Antolić Vupora** in njen namestnik **Silvester Kmetić**. Obravnavali so temo o digitalizaciji in splošnem arhiviranju dokumentacije slovenskih društev v zamejstvu in po svetu. Sprejeli so tudi dva sklepa o uresničevanju in financiranju omenjene aktivnosti:

1. Komisija podpira aktivnosti Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu in Arhiva RS na področju urejanja, ohranjanja in digitalizacije slovenske kulturne dediščine v zamejstvu in po svetu. 2. Komisija priporoča Vladi RS, da z namenom zaščite in večje dostopnosti podpre projekte za digitalizacijo arhivov slovenske kulturne dediščine v zamejstvu in po svetu ter zagotovi sredstva za njihovo realizacijo.

LASTNI PROSTORI

Zveza slovenskih društev na Hrvaškem prvič na svojem

Nakup prostorov je omogočil slovenski Urad vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu. Lastni prostori omogočajo napredek na vseh področjih delovanja.

 Tanja Borčić Bernard

Predstavniki vseh sedemnajstih slovenskih društev, ki delujejo na Hrvaškem, in številni drugi gosti so se 22. maja zbrali na Odranski ulici 12 v Zagrebu, kjer je Zveza slovenskih društev na Hrvaškem odprla svoje prve lastne prostore. Predsednica Zveze **Barbara Antolić Vupora** je ob tem povedala: »Upamo, da bomo s to pridobitvijo lahko napredovali v organizacijskem smislu, da se v svojem delovanju ne bomo osredotočili le na kulturo, temveč tudi na vsa druga področja delovanja, kot so šport, gospodarstvo, umetnost, knjižničarstvo in druge dejavnosti.« Nakup 70 kvadratnih metrov poslovnega prostora je omogočil Urad vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu, predsednica Zveze pa se je ob tej priložnosti posebej zahvalila ministru **Mateju Arčonu** in državni sekretarki **Vesni Humar**. »Zavedamo se, da ti prostori niso zgolj fizična lokacija, ampak so tudi dom zveze, kjer se bodo društva srečevala, si izmenjevala različne ideje, ustvarjala in tudi krepila slovensko besedo,« je v Zagrebu izpostavila **Breda Zalašček**, ki je

na Uradu pristojna za slovensko manjšino na Hrvaškem. Zadovoljstvo nad novo pridobitvijo slovenske skupnosti sta izrazila tudi predsednica komisije Državnega zbora za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu **Suzana Lep Šimenko** in glavna tajnica Slovenske izseljenske matice **Jasmina Ilić Draković**.

Poslanec **Armin Hodžić**, ki v hrvaškem Saboru predstavlja tudi slovensko manjšino, je dejal da je za kulturno avtonomijo manjšine potrebna infrastrukturna neodvisnost, »da se ljudje lahko nemoteno družijo, zbirajo in s tem izboljšajo kakovost svojega dela.«

Slovenski dom – srce in stičišče slovenske skupnosti v Zagrebu

Predsednik Sveta za narodne manjšine pri hrvaški vladi **Tibor Varga** je poudaril pomembnost krovne organizacije, ki ima večjo moč kot posamezna manjšinska

društva. »Slovenska društva imajo številne kakovostne programe, kar smo prepoznali tudi v Svetu in smo jim letos namenili za skoraj 30 odstotkov več sredstev,« je dejal Varga.

Slovenski veleposlanik na Hrvaškem **Gasper Dovžan** je ob čestitkah Zvezi opozoril, da številna slovenska manjšinska društva na Hrvaškem nimajo svojih prostorov. »Na veleposlaništvu smo z njimi v stikih, poznamo njihove težave, jim skušamo pomagati kolikor je v naši pristojnosti. Trudimo se biti v dialogu z lokalnimi in državnimi oblastmi na Hrvaškem, da te prostore nudijo po čim bolj ugodnih pogojih.« Dovžan se je pri tem posebej zahvalil častnemu konzulu Slovenije v Splitu **Branku Rogliču**, ki izdatno pomaga pri najemu prostorov slovenske manjšine v Splitu.

Foto: Tina Bernik

Otvoritev novih prostorov Zveze slovenskih društev na Hrvaškem v Odranski ulici v Zagrebu.

Navzoči so izpostavili večletne napore Slovenskega doma Zagreb, da bi odkupili prostore na Masarykovi 13, ki jih društvo uporablja že 76 let. »Pri sprejemanju operativnega načrta za narodnostne manjšine na Hrvaškem smo vztrajali pri tem, da je v načrtu navedeno tudi vprašanje prostorov Slovenskega doma Zagreb. Načrt je bil sprejet prvega avgusta lani. Po mojih informacijah je zadeva zdaj že nekaj časa na Ministrstvu za gradbeništvo in državno lastnino,« je dejal poslanec Hodžić. Z Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu so v zvezi s tem sporočili, da si že vrsto let prizadevajo,

da bi Slovenski dom Zagreb prešel v društvene roke, kar bi Urad tudi finančno podprl. »V minulem obdobju so bili pogoji prenosa lastništva stavbe, ki je v državni lasti, predmet dogovarjanj. Zagotovitev manjših prostorov Zvezi slovenskih društev na Hrvaškem je eden od korakov h krepitvi slovenske prisotnosti v hrvaški prestolnici.

Začetki

Zveza slovenskih društev na Hrvaškem je nastala 30. januarja 1992. Njen predsednik je bil Vinko Žibert iz Kulturno prosvetnega društva Slovenski dom Bazovica na Reki, kjer je bil tudi njen sedež. Štiri leta pozneje (1996) je na pobudo delegatov Slovenskega doma Zagreb dopolnila svoj statut in se iz Zveze Slovencev v Republiki Hrvaški preimenovala v Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem. Sedež Zveze se je preselil v Zagreb, njen predsednik pa je bil vse do leta 2018 **Darko Šonc**. Med letoma 2018 in 2024 je bila predsednica Zveze **Barbara Riman** z Reke, kjer je bil tedaj tudi sedež Zveze. Leta 2024 je bila na volilni skupščini za predsednico izvoljena **Barbara Antolić Vupora**, sedež z Reke pa se je preselil v Zagreb.

(sta)

Redna skupščina Zveze slovenskih društev na Hrvaškem

Po odprtju prostorov so se predstavniki vseh slovenskih društev sestali na redni skupščini v prostorih Slovenskega doma Zagreb. Sprejeli so več sklepov, s katerimi Zveza širi delovanje in krepí povezovanje s Slovenijo. Njenim članom, med katerimi so predvsem kulturna društva, se je pridružilo tudi nedavno ustanovljeno gospodarsko društvo Rast.

Zveza je že podpisnik zamejske gospodarske koordinacije, njeni člani pa so izglasovali tudi odlok o pristopu k zamejski športni koordinaciji in odlok o pristopu k zamejski kulturni koordinaciji, ki bo po napovedih ustanovljena junija. Njihov namen je sodelovanje in povezovanje organizacij Slovencev, ki živijo v Italiji, Avstriji, na Hrvaškem in Madžarskem, z matično domovino. Med novimi projekti se Zveza že lahko pohvali z vzorčno kmetijo v Prezidu, kjer načrtujejo vseslovensko srečanje prvi teden oktobra.

(sta)

Foto: akim

Redna letna skupščina Zveze slovenskih društev na Hrvaškem.

IZGNANCI

80. obletnica vrnitve izgnancev v domovino

Izvršni odbor Društva izgnancev Slovenije 1941 – 1945 je ob dnevu izgnancev, 7. junija, organiziral dan odprtih vrat in razstavo ob 80. obletnici vračanja iz izgnanstva pregnanih Slovencev v 2. svetovni vojni.

 Ivanka Filipan

Svečano prireditve, ki so se je udeležili tudi člani KO DIS Zagreb 1941 – 1945, so organizirali na dvorišču grajskih hlevov in konjušnic v Brestanici, največjemu zbirnemu taborišču za izgon Slovencev. Prav tam je bila zadnja postaja za več kot devet tisoč Slovencev, ki so bili pregnani v nemška taborišča in razseljeni na Hrvaško, v Bosno in Hercegovino in v Srbijo.

Razstavo z naslovom *Zgodovinska dejstva o izgnanstvu* s fotografijami in zapisi izgnanih družin, pismi taboriščnikov in ohranjenimi predmeti iz časa pregnanstva, so si udeleženci lahko ogledali v gradu Rajhenburg in v urejenih prostorih nekdanjih grajskih hlevov. Slavnostni govornik na prireditvi je bil pred-

sednik vlade Republike Slovenije dr. **Robert Golob**, ki je med drugim dejal, da naj bi septembra stopil v veljavo zakon, ki bo omogočil simbolično nadomestilo še živečim izgnancem in taboriščnikom za njihovo trpljenje, preživete strahote in ukradeno mladost. Člani KO DIS Zagreb so ob tem dejali, da je bila to kar 85 let dolga pot do doma, ob tej obljubi slovenske vlade pa so menili, da so končno prispeli na cilj. Zato so se aktualnemu predsedniku vlade in vladi, ki je po 30-ih letih znala prisluhniti prošnjam in slišala glas kot opomin prihodnjim generacijam, naj se vojna in trpinčenje ljudi nikoli več ne ponovi, tudi zahvalili. Dogodek so popestrili praporščaki s prapori DIS in orkester Slovenske vojske.

Foto: osebni arhiv

Ivanka Filipan, Slavko Alojz Kramar in Stjepan Filipan.

OBVESTILO

Slovenec s statusom žrtve
vojnega nasilja

 Ivanka Filipan

Pripravljen je končna verzija Zakona o simboličnem nadomestilu za premoženjsko škodo žrtvam vojnega nasilja. Vlada Republike Slovenije je pokazala razumevanje za sprejetje že leta 1995 napovedanega posebnega zakona, po katerem bodo vsi še živeči upravičenci, ki imajo status žrtve vojnega nasilja in bodo vložili zahtevo, dobili simbolično denarno nadomestilo za nastalo premoženjsko škodo brez zapletenega dokazovanja. Dovolj bo, da imajo status žrtve vojnega nasilja in bodo vložili zahtevo. Obstaja velika verjetnost, da bo zakon vložen in sprejet še pred jesenjo, Vlada RS pa mora v proračunu za prihodnji dve leti zagotoviti potrebna sredstva za realizacijo sprejetih obveznosti. Ko bo Vlada RS določila termin za predajo zahtevka oziroma bo sprejet omenjeni zakon, bo KO DIS Zagreb o tem obvestila vse svoje člane.

Slovenke, ki so delale na Hrvaškem, 1. del

 Dr. Barbara Riman

**Na Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani se ukvarjamo s številnimi temati-
kami, ki se dotikajo pripadnikov slovenske
skupnosti na Hrvaškem. Po nekem času so
raziskovalci svoje raziskovalne interese iz
sodobnosti premaknili v zgodovino in smo
se začeli ukvarjati s Slovenkami, ki so na
Hrvaško prišle zaradi dela.**

Številne ženske in dekleta, ki so desetletja delale pri hrvaških družinah, so bile in so še vedno nevidne. Prav zato, ker se v hrvaški in slovenski zgodovini dokaj redko govori o njih, se bomo v tem letu in tudi še naprej na Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani ukvarjali tudi s to tematiko.

Na migracije vplivajo različni dejavniki, prav tako so migracije stalnica skozi celotno človeško zgodovino. Čeprav so se v migracijske procese vključevali tako moški kot ženske, so v zgodovini migracij tradicionalno vidnejši moški. Ženske pa so pogosto ostajale v ozadju. Eden izmed razlogov za to nevidnost tiči v naravi dela, ki so ga ženske običajno opravljale. Njihovo delo je bilo

povezano predvsem s hišo in hišnimi opravili – gospodinsko delo. Plačano gospodinsko delo je bilo močno feminizirano in je zavzemalo mejni položaj med javno in zasebno sfero. Mestne gospodinske delavke so bile dodatno marginalizirane, saj so številne prihajale s podeželja in so bile pogosto tujega rodu. Kot neporočene in tuje ženske so jih lokalne skupnosti pogosto sprejemale s sumničavostjo, zavračanjem in nezaupanjem. Z vsem tem so se srečevale tudi Slovenke, ki so odhajale oz. prihajale na delo v hrvaške urbane centre.

Migracije Slovenk

Slovenske ženske, ki so zaradi ekonomskih in političnih razlogov migrirale v tujino, so doživljale podobno usodo. Zgodovina nekdanje Kraljevine Jugoslavije razkriva, da je po prvi svetovni vojni pomembno število slovenskih žensk migriralo v iskanju zaposlitve v druge (neslovenske) dele skupne države. Ta trend je prispeval k vzorcem notranjih migracij in te ženske postavil v okvir notranje diaspore. Čeprav so nekatere študije obravnavale to tematiko, je ta pojav v znanstvenih raziskavah še vedno večinoma spregledan.

Po nekaterih podatkih, med dvema vojnama bi naj več kot 15 tisoč žensk delovalo na Hrvaškem in bile so pomemben ekonomski dejavnik, so bile ženske pogosto

Slovenska Marijina družba v Zagrebu

tudi hranilke svojih družin. Delale so v težkih pogojih in pogosto jim ni bilo lahko. Zaradi pomanjkanja pravne zaščite so bile kot gospodinjske pomočnice pogosto tarča izkoriščanja od svojih delodajalcev. Njihov delovni čas je večinoma trajal ves dan. Takšni delovni pogoji so bili težki že za mlada dekleta, postarana ženska (dekla) pa je, ko ni več zmogla delovati v takšnih razmerah, najpogosteje pristala na ulici z minimalnimi prihranki. Ali pa se je vrnila v domači kraj, da bi živela s svojo družino. Socialna skupina gospodinjskih pomočnic je bila zelo ranljiva tako zaradi starosti, spola, družinskega statusa kot tudi življenjskih pogojev. Zaradi nestalnosti zaposlitve, ki je bila odvisna od priporočila delodajalca v službeni knjižici, nizkih plač ter pomanjkanja socialne zaščite in skrbi, so bila številna humanitarna društva tistega časa usmerjena v zaščito gospodinjskih pomočnic. Najpogosteje je šlo za revna dekleta s podeželja, ki v mestu niso poznale nikogar, zato je bila njihova eksistenca v veliki meri odvisna od zaposlitve, saj je gospodinjska služinčad običajno prebivala pri delodajalcu.

Pomembna vloga društev

Prav zato so imele pomembno vlogo društva, ki so združevala dekleta in ženske. Slovenska ženska društva, zaradi številčnosti teh žensk in deklet pa so zabelež-

na predvsem v Zagrebu in so bila aktivna med dvema svetovnimi vojnami. Že leta 1925 je bila v Zagrebu ustanovljena Marijina družba, med letoma 1932 in 1935 je v mestu delovalo Dekliško zavetišče Naš dom in tudi Dekliško društvo Ognjišče.

O teh ženskah in deklah ni napisanih veliko zgodovinskih virov in je to skupina ljudi, ki ni puščala pisane sledi, da bi lahko rekonstruirali njihova življenja. O njih so bolj redko pisali le slovenski in hrvaški tedanji dnevniki in tedniki. Tudi v teh primerih, ko najdemo napisano kakšno vrstico o njihovem življenju, le te govorijo o bolj tragičnih usodah teh žensk.

Prošnja

Ker je avtobiografske spomine zelo težko najti, se na bralce Novega odmeva obračam s prošnjo. Želim si rekonstruirati življenja slovenskih žensk, ki so s »trebuhom za kruhom« odhajale na Hrvaško. Če se boste ob prebiranju tega prispevka spomnili svojih starih mamic in imate doma shranjene njihove fotografije ali poznate njihovo življenje, bom vesela, če boste te podatke delili z menoj. Lahko me pokličete na 091/543 68 08 ali mi pišete na e-naslov barbara.riman@guest.arnes.si. Vesela bom vsakega vašega odziva.

BUZET

S knjigo je svet lepši

Osnovna šola Vazmoslava Gržalja iz Buzeta že deveto leto zapored omogoča učenje slovenščine. Ravnateljica Jadranka Bartolić-Muzica in učiteljica slovenščine Darja Čubrić sta zato uredili kotiček s slovenskimi knjigami.

 Darja Čubrić

V Slovenskem domu KPD Bazovica na Reki so se na dogodku zbrali 6. junija, kjer je predsednica društva **Jasmina Dlačić** OŠ Vazmoslava Gržalja podarila nekaj knjig. Učenci, ki se učijo slovenščine po modelu C v organizaciji SKD Lipa iz Buzeta, so knjige z velikim veseljem sprejeli in jih prelistali. Urejen knjižni kotiček bo prišel še kako prav v času, ko na šoli ne bo pouka. Učenci so se ga še posebej razveselili, saj se med slovenskimi knjigami skrivajo tudi družabne igre. Prispevek o dogodku je bil objavljen v oddaji Rojaki, ki jo pripravljajo na Regionalnem centru Koper.

Jasmina Dlačić, Jadranka Bartolić-Muzica in Darja Čubrić (z leve).

14. obletnica SKD Ajda iz Umaga

Obletnica SKD Ajda združena s proslavo dneva mesta Umag. Razstava, nastopi zborov in zgodba none, ki je s »trbuhom za kruhom« iz Buzeta odšla v Prekmurje.

 Danica Bojković

V slovenskem kulturnem društvu Ajda iz Umaga smo letošnjo 14. obletnico društva združili s proslavo dneva mesta Umag in 17. maja priredili dva dogodka. Na prvem je naš Ženski pevski zbor Ajda z ljudsko pesmijo *Dekle je po vodo šlo* odprl likovno razstavo dveh umetnic iz Trsta **Katarine Kalc** in **Dunje Jogan**, ki sta nam predstavili niz pisanih ilustracij. Z njima sta opremili pravljice in pesmi za slovenske založbe v zamejstvu: Mladika, ZTT in Goriška Mohorjeva družba. Katarina Kalc je močno navezana na živalski svet in ustvarja pretežno v tehniki akvarela. Poetični stil Dunje Jogan pa nas z barvami popelje v sanjske svetove, kjer so fantastične rastlinske figure kot živi okras pravljичnim prizorom.

Osrednja prireditev je potekala v dvorani Antonio Coslovich. Zbralo se je okoli dvesto obiskovalcev, med katerimi smo s posebnim veseljem pozdravili dr. **Bredo Zalašček** iz Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, umaškega župana **Vilija Bassaneseja**, predstojnika oddelka za družbene dejavnosti pri mestu Umag **Slavišo Šmalca**, predstavnike narodnih manjšin, naše someščane in predvsem naše zveste člane.

Pohvale društvu Ajda

Vili Bassanese in dr. Breda Zalašček sta v kratkem nagovoru izpostavila in poudarila pomembnost manjšin za vsako območje in čuvanja svoje identitete in jezika ter pohvalila delo našega društva. Predsednica SKD Ajda **Danica Bojković**, ki je povezovala prireditve, je navzoče seznanila z delom Ajde, ki se je kot društvo že predstavilo v raznih mestih Hrvaške, Slovenije, BiH, Avstrije, Italije, Srbije in lani tudi na Češkem v Pragi. Naši tradicionalni dogodki so Prešernov dan, Primorska poje, obletnica SKD Ajda, Čezmejno srečanje, Dobrodošli doma, Vseslovensko srečanje in najbolj pomembni dnevi slovenske kulture se dogajajo v mesecu oktobru. Poleg ženskega pevskega zbora v društvu delujejo še različne skupine: folklor, gastro in literarna skupine. Od nastanka pa v društvu izvajamo delavnice dopolnilnega pouka slovenščine, ki ga vsako leto obiskuje vse večje število učencev. Od leta 2017 pa je v Osnovni šoli *Marije i Line* v Umagu na voljo izbirni predmet učenja slovenščine po modelu C.

Naš ženski pevski zbor (ŽPZ), ki je ob svoji 10. obletnici izdal svojo prvo zgoščenko z dvanajestimi ljudskimi pesmi, nam je zapel *Kaj ti je deklica*, *Domača hiša* in *Pridi nazaj*.

Nato se je predstavil mešani pevski zbor – MePZ Andreja Maroša iz Beltincev, ki pod dirigentsko palico **Matije Horvata** deluje že deset let, na leto pa izvedejo več kot deset koncertov. Zapeli so nekaj prelepih pesmi, med njimi tudi *Na jezeru*, *Oj, Triglav moj dom* in *Slovenec sem*.

Zgodba none, ki je iz Buzeta odšla v Prekmurje

Sledila je mala vokalna skupina Lindua iz Lendave, ki izvaja različne zvrsti zborovskih skladb. Med njimi je bila tudi **Nataša Tomšič**, predsednica Društva Primorci in Istrani v Prekmurju, ki je povedala zgodbo njene none, ki je s »trbuhom za kruhom« iz Buzeta odšla v Prekmurje. Zapeli so tematsko različne pesmi in nastop končali z ljudsko *Dajte, dajte* – priredil jo je Primorec in Istran **Aldo Kumar**. Vse navzoče je še posebej navdušila naša folklorna skupina, ko so v prelepih narodnih nošah zaplesali venček plesov *Spomini na otroštvo in mladost*. Za konec smo vsi izvajalci zapeli Avsenikovo pesem *Slovenija, od kod lepote tvoje*, plesalci folklorne skupine pa so se ob petju zavrteli v ritmu valčka. Za organizacijo in realizacijo prireditve smo dobili same pohvale, druženje pa se je ob večerji in kozarcu vina nadaljevalo pozno v noč.

Foto: Vesna Šereš

Eva Vrtovec, Slaviša Šmalc, Dunja Jogan, Katarina Kalc, Breda Zalašček, Vili Bassanese (z leve).

REKA

Aktivni v KPD Bazovica

 Sandra Grudenic

Ob materinskem dnevu – večer glasbe in plesa

Večer glasbe in plesa je bil 10. maja posvečen mamam za materinski dan. Nastopili so mešani pevski zbor KPD Bazovica ter številni otroci, člani društva, ki obiskujejo pouk slovenskega jezika, glasbene urice za učenje kitare ter delavnice za otroke. Otroci so zapeli, zaplesali, zaigrali, recitirali in bili v vsem odlični! Veseli nas, da se tovrstnih dogodkov tako najmlajši kot tudi mladostniki že v najstniških letih, venomer z veseljem udeležijo. Nastope vseh nastopajočih si lahko ogledate tudi na Youtube kanalu KPD Bazovica.

Foto: arhiv KPD Bazovica

Likovna razstava v Hrpeljah

Likovna skupina je 10. maja pripravila razstavo svojih del – lesorez na temo panjskih končnic – na Festivalu medu v Kulturnem domu Hrpelje, kamor jih je povabila Občina Hrpelje-Kozina. Članice skupine so predstavile svoja dela in si ogledale raznovrstno ponudbo medu, medenih pijač in priboljškov.

Foto: arhiv likovne skupine in R. Jerkov

Otvoritev likovne razstave v Slovenskem domu Zagreb

Člani KPD Bazovica so 7. maja v Prešernovi dvorani Slovenskega doma Zagreb odprli likovno razstavo Željke Podobnik, z naslovom *Barve govorijo*. Otvoritev sta po-

pestrila člana glasbenega dua KPD Bazovica **Ivan Harej** in **Zdenka Kallan Verbanac**. Otvoritve razstave so se med drugimi udeležili tudi **Darko Šonc**, predsednik Slovenskega doma Zagreb, **Breda Zalašček** iz Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, **Barbara Antolić Vupora** in **Silvester Kmetić** iz Zveze slovenskih društev na Hrvaškem ter **Kristina Kliner** s slovenskega veleposlaništva v Zagrebu.

Foto: mtk, arhiv KPD Bazovica

Spomladanski koncert tečajnikov glasbenih uric

24. aprila so v KPD Bazovica izvedli spomladanski koncert tečajnikov, ki se učijo igranja na kitaro in harmoniko. Vsi so bili zelo dobri. Gost koncerta je bil **Luka Bujdo**, učenec 6. razreda Glasbene šole Ivana Matetića Ronjgova z Reke, ki je navdušil občinstvo. Srečno, Luka, na tekmovanju! Koncert si lahko ogledate tudi na njihovem Youtube kanalu.

Foto: arhiv KPD Bazovica

Dramska skupina KPD Bazovica se je 4. aprila v Kulturnem domu Hrpelje predstavila s priredbo dela Branislava Nušića *Žalujoči ostali*.

Nastop folklorne skupine v Suhorju

29. marca je bil v Suhorju prvi del prireditve Jožefovo in velika noč, s katero Suhorci ohranjajo dediščino suhorskega pirha, ki je od leta 2022 vpisan v register nesnovne kulturne dediščine. V popoldanske delu kulturne prireditve je nastopila tudi naša folklorna skupina.

Foto: Marcella V., Nataša G., arhiv vaške skupnosti Suhorje

Otroške počitniške delavnice

V času februarskih šolskih počitnic so v KPD Bazovica organizirali zimske delavnice za otroke, nad katerimi so bili otroci navdušeni. Na kreativnem delu delavnic so bile na obisku vzgojiteljice iz Dijaškega doma Kvarner, s katerim odlično sodelujejo, z njimi pa tudi neustrašni pustni junaki. Obiskala sta jih tudi čisto prava volk in medved v spremstvu sodelavk Zavoda za turizem Pivka in Dina centra za velike zveri iz Pivke.

Foto: arhiv KPD Bazovica, R. T. Škrab

ZADAR

Likovna kolonija z gosti iz Slovenije in BiH

SKD Lipa Zadar v svoje dejavnosti vključuje tudi delo Likovne sekcije, ki vsako leto gosti mednarodno likovno kolonijo Jože Arzenšek, na kateri sodelujejo ljubiteljski slikarji iz slovenskih društev na Hrvaškem, pridružijo pa se jim tudi slikarji iz Slovenije in Bosne in Hercegovine.

 Marija Ivoš

Likovna sekcija se je letos s svojimi deli predstavila že na številnih javnih prireditvah. Od 31. marca do 1. maja je v okviru manifestacije Noč muzejev v domoznanskem muzeju Benkovac potekala retrospektivna razstava 17. mednarodne likovne kolonije Jože Arzenšek, ki jo je uspešno vodila dolgoletna pedagoginja prof. **Marija Ivoš**.

Razstavljenih je bilo 24 likovnih del, večinoma naslikanih v akrilu, gvašu in zlatih kolažih.

Teme in motivi slik so govorili o močni povezanosti slikarjev z naravo, ki jo slikajo in ki jih navdihuje – morje, kamni, rože, oljke in čolni na odprtem morju.

Morje barv – more boja

Na cvetličnem sejmu v Sv. Filipu in Jakovu, ki je potekal od 2. do 5. maja, so člani SKD Lipa Zadar postavili na ogled slike umetnikov, večinoma s cvetličnimi motivi, kot se za cvetlični sejem tudi spodobi. Član likovne sekcije in vodja mednarodne likovne kolonije Jože Arzenšek pa je s svojimi likovnimi deli sodeloval na razstavah *Unije Vlaha Bukovac* iz Splita v Trogirju, Benkovcu, Omišu in Jajcu.

V sodelovanju in organizaciji SKD Lipa Zadar in SKD Triglav Split pa je v prostorih SKD Triglav Split od 16. do 31. maja potekala retrospektivna razstava 17. mednarodne likovne kolonije Jože Arzenšek z naslovom *Morje barv – More boja*. Svoja dela je razstavljalo 24 slikarjev, ki so sodelovali na likovni koloniji v Zadru.

Foto: SKD Triglav

Retrospektiva 17. mednarodne likovne kolonije Jože Arzenšek pri rojajih v SKD Triglav Split.

LOVRAN

Aktivnosti SKD Snežnik

◆ Ob 1. maju, prazniku dela, so se slovenska kulturna društva Istre srečala v Labinu pri lovski koči Kamenjarka.

◆ Člani planinske skupine so 11. maja organizirali memorialni pohod »Andrija Petrič« in se podali v Kočevje. Odšli so do Koče pri Jelenovem studencu, se povzpeli na Mestni vrh (1035 m) in Livoldski vrh in si ogledali ruševine gradu Fridrihštajn.

◆ 17. maja so se člani planinske skupine odpravili na pohod *Tragom prvog izleta HPD-a* v samoborsko gorje

in se sprehodili po 14 km dolgi poti iz vasi Rude na vrhova Oštrc in Plešivica. Na vrhu Plešivice so vsi planinci prejeli spominsko značko.

◆ Planinci so se 25. maja udeležili srečanja slovenskih društev Istre na Poklonu, 31. maja pa so se ob dnevu hrvaških planincev podali na pohod na Vojak (Učka).

◆ Kreativke SKD Snežnik so iz mavca izdelale magnetne spominke za 20. obletnico društva, ki bo jeseni.

(FB Zveza slovenskih društev na Hrvaškem)

Foto: FB društva

Srečanje slovenskih kulturnih društev na Poklonu.

VARAŽDIN

Obisk Pavlove hiše v Avstriji

◆ Člani Slovenskega kulturnega društva Nagelj so 3. in 4. maja obiskali Pavlovo hišo v Avstriji, kjer so se srečali s predstavniki tamkajšnje slovenske skupnosti, ki s svojo predanostjo ohranjajo slovensko kulturo, jezik in identiteto. S takšnimi srečanji še bolj krepimo vezi s slovenskimi zamejci na avstrijskem Štajerskem. Ob bogatem kulturnem programu, ki so ga za nas pripravili gostitelji, je nastopil tudi pevski zbor SKD Nagelj ter s pesmijo prispeval k prijetnemu in čustve-

no bogatemu srečanju. Obisk je potekal v duhu povezovanja, sodelovanja in skupnih kulturnih vsebin.

◆ SKD Nagelj je 24. maja v središču Varaždina obeležil dan kulturne raznolikosti in dan narodnih manjšin. Obiskovalcem iz cele varaždinske županije so na stojnici ponudili tradicionalne slovenske okuse in slovenska vina. Na odru je naš pevski zbor nastopal s slovenskimi pesmimi in recitacijami.

(FB Zveza slovenskih društev na Hrvaškem)

Festival čipke, razstava, koncert

◆ Čipkarska sekcija SKD Triglav je od 9. do 11. maja s svojimi izdelki iz čipke sodelovala na Festivalu čipke v Primoštenu.

◆ Slovensko kulturno društvo Lipa iz Zadra je 16. maja v prostorih SKD Triglav v Splitu pripravilo razstavo slik

s skupnim naslovom *Morje barv*. Na odprtju razstave je nastopil tudi Mešani pevski zbor Triglav Split.

◆ V SKD Triglav Split so maja prenovili spletno stran svojega društva.

(FB Zveza slovenskih društev na Hrvaškem)

Foto: triglav-split.hr/aktualnosti/

V dvorani Teatr in Mestnega gledališča mladih Split je bil 24. maja koncert, na katerem so nastopili: Mešani pevski zbor Triglav iz Splita, Ženski pevski zbor Večernica iz Ajdovščine in Ženski pevski zbor Soča iz Solkana.

Foto: FB SKD Nagelj

Pevski zbor SKD Nagelj se je predstavil s slovenskimi pesmimi in recitacijami.

PALČAVA ŠIŠA

Aktivni v prvi polovici leta

 Marko Smole, vodja Etnološke zbirke Palčava šiša, Plešce

V Palčavi šiši iz Plešč vsako pomlad vrata svojih prostorov znova odpremo javnosti. Med zimo pa smo tudi letos organizirali pravi zimski pohod preko meje med Babnim poljem in Prezidom.

Izhodišče letošnjega pohoda je bil prvi izvir Ljubljane v Trbuhovici, a tudi turistična zanimivost Prezida s prodajalnico prav posebnih stvari in galerijo domačega umetnika **Damjana Kovača**. Da tudi zimsko spanje ni bilo pravo »spanje«, pričajo številne predstavitve knjige o slikarju in kiparju Petru Rutarju, ki smo jih izvedli v tem času na obeh straneh meje. Po bližnjih krajih so sledile knjižnice in muzeji v Delnicah, Kočevju in Idriji.

Delavni smo bili tudi med prvomajskimi počitnicami, tako v sadovnjaku kot na vrtu in v hiši. Tokrat smo dva dneva gostili skupino raziskovalcev gradbenih fakultet iz Zagreba in z Reke ter konzervatorjev, ki so na objektu in njegovih prostorih z različno opremo za 3D skeniranje – od stacionarnih aparatov do prenosnih in dronov – snemali podatke za gradnjo detajlnega digitalnega dvojčka. Veseli bomo, da bo na podlagi milijonov posnetih podatkov prav s strokovno izdelanim digitalnim modelom omogočeno tako natančno dokumentiranje premične in nepremične dediščine kot tudi dostopnost objekta, njegovih prostorov in predmetov vsem, ki nimajo možnosti, da bi ga obiskali.

Obisk iz Medžimurja

Obiskali so nas tudi učenci osnovne šole iz hrvaškega Medžimurja, ki so bili na obisku pri učencih iz Čabra in pri nas spoznavali čezmejno dediščino Slovencev v teh krajih. Za izlet prvega maja so bile iztočnica cerkvice od Ribjeka – sv. Egidija, preko Čačiča – sv. Miklavža do Plešč – sv. Trojica. Vsaka od njih nosi svojo zgodbo, ki je povezana z življenjem pri nas, a tudi s predkrščanskim izročilom in svetim prostorom doline kot so ga oblikovali Slovani, ki so prišli pred poldrugim tisočletjem in se tu ustalili. Hranijo pa tudi zgodbe umetnin, ki so se v njih zbirale. V Palčavi šiši smo za to priložnost prvič po več kot sto letih predstavili sliko iz 17. stoletja (kopijo), ki so jo Čabrani v 18. stoletju v zaščito pred povodnijo darovali za cerkev sv. Miklavža na Čačiču na slovenski strani. Original je hranjen v depojih Muzeja za umetnost in obrt v Zagrebu.

V okviru mednarodnega dneva muzejev se 17. maja tudi mi pridružujemo z večerno prireditvijo. V okviru te smo letos predstavili zanimivosti Palčave knjižnice, ki je že dolgo časa ena od največjih zasebnih knjižnic v Gorskem kotarju. V njej so zanimivosti vse od 18. stoletja naprej – v slovenskem, hrvaškem in nemškem jeziku, ki opisujejo življenje v tem prostoru. Večer je zaključila predstavitev dveh novih knjig našega marljivega pesnika in pisatelja iz Delnic – **Davorja Grgurića**. K vzdušju je svoje dodal tudi ambient Palčavega salona.

Če ste radoveden študent, se priključite raziskovalni delavnici, ki bo skupaj s spremljajočimi prireditvami potekala od 9. do 16. avgusta letos. Za več informacij pišite na naslov: smole.marko@gmail.com.

Utrinek s pohoda za 1. maj.

Filmski večer ob dnevu Evrope

 Tihana Tepšič

Ob praznovanju dneva Evrope, 9. maja, je v veliki dvorani kina Edison v Karlovcu potekal poseben kulturni dogodek, ki je združil film, humor in evropski duh povezovanja. Kulturno društvo Slovenski dom Karlovec je v sodelovanju s kinom Edison Karlovec predstavilo satirično črno komedijo *Poslednji heroj* priznanega slovenskega režiserja Žige Virca, ki je napolnila dvorano z iskrenim smehom, razmislekom in prijetnim vzdušjem.

Film, ki se na duhovit in kritičen način loteva tem prepleta zgodovine in sodobnosti, partizanskega mita in današnjega potrošništva, je pritegnil številne obiskovalce različnih generacij. V središču zgodbe je France, sin partizanskega junaka, ki nasprotuje gradnji nemškega trgovskega centra na mestu spomenika svojemu očetu. Z zapletom, ko na prizorišče pride Grkinja – predstavica investitorja, se odvije veriga dogodkov, ki razkrijejo ne le ideološke napetosti, temveč tudi dolgo skrite družinske skrivnosti. Film je, podobno kot Virčeva prejšnja uspešnica *Houston, imamo problem*, navdušil občinstvo s pronicljivim humorjem, močno sporočilnostjo in mojstrskim prepletom realnosti in absurda. Obiskovalci so se po projekciji zadržali v prijetnem klepetu, izmenjavi vtisov in razmislekov o temah, ki jih film odpira. Mnogi so izrazili veselje, da so lahko sodelovali pri dogodku, ki evropske vrednote slavi skozi umetnost in lokalne zgodbe. Dogodek je znova dokazal, da je film lahko most med kulturami, generacijami in pogledi na svet. Ob prostem vstopu in

Foto: tt

I. Gojmerac, M. Rapo, Ž. Virc, I. Strehar, M. Delač - Tepšič (z leve).

gostoljubju organizatorjev je dogodek minil v duhu smeha, druženja in evropskega prijateljstva – tako, kot se za praznik Evrope tudi spodobi. Kulturno društvo Slovenski dom Karlovec in kino Edison sta ob tej priložnosti obiskovalce povabila, da tudi v prihodnje podprejo podobne dogodke, ki krepijo medsebojne odnose in bogatijo kulturno dogajanje.

Razstava ob Prešernovem dnevu

 Marina Delač - Tepšič

V razstavnem salonu Ljudevit Šestić v Karlovcu so 10. februarja, ob slovenskem kulturnem prazniku, odprli razstavo *Pesnik in pisatelj Milan Pugelj, zapisovalec usod malih ljudi*, avtorice Mateje Kambič iz knjižnice Mirana Jarca Novo mesto.

Razstava prikazuje novomeškega rojaka, pesnika in pisatelja Milana Puglja (1883–1929), ki je mladostna leta preživel v Novem mestu. Na ogled je gradivo, ki ga knjižnica hrani v posebnih zbirkah Boga Komelja. Poleg družinskih fotografij in Pugljevih knjižnih izdaj zbirk kratke proze je razstavljeno tudi gradivo iz rokopisne zbirke: pesmi, proza in dokumenti, s pomočjo katerih lahko sledimo pisateljevi

življenjski in poklicni poti. Na odprtju razstave sta zbrane nagovorili direktorica Mestne knjižnice Ivan Goran Kovačič iz Karlovca **Kristina Čunović**, in predsednica kulturnega društva Slovenski dom Karlovec **Marina Delač - Tepšič**. Avtorica razstave **Mateja Kambič** je predstavila življenjsko pot in ustvarjalnost umetnika, medtem ko so odlomke iz njegovih del prebrale tečajnice slovenskega jezika in članice slovenskega društva iz Karlovca. Razstavo je odprla predstavica slovenskega veleposlaništva v Zagrebu **Kristina Kliner**. Odprtje razstave pa sta popestrili priznani glasbenici **Katja Porovne Silič** na kitari in **Jurka Zoroja** na flavti, ki sta občinstvo popeljali skozi skrbno izbran glasbeni repertoar. Začeli sta s skladbama *Simpatia* in *Souvenir* hrvaškega skladatelja Baldanija RR. V osrednjem delu sta odigrali mojstrovini *Pavana* Mauricea Ravela in *Cavatina* Stanleyja Myersa. V vrhuncu glasbenega nastopa sta predstavili še *Pregghiero* (Baldani RR) in energični *Bordel 1900* znamenitega argentinskega skladatelja Astorja Piazzolle. Obiskovalci so lahko poleg glasbe prisluhnili tudi izbranim literarnim odlomkom in pesmim, ki so jih interpretirale **Verica Jurič** (*Na vas*), **Bojana Medle** (*Igra*) ter **Vasilka Dragosavljevič** in **Maja Boljkovac** (*Lemenatar*). Razstava je bila na ogled do 28. februarja.

Foto: arhiv društva

V. Kovač Vrana, D. Peperko Golob, M. Kambič, M. Delač - Tepšič, K. Kliner, K. Čunović (z leve).

TONI POLITEO, GALERIST IN ZBIRATELJ

Slovenci so imeli najboljši dizajn v nekdanji državi

Vsestranski zbiratelj, galerist in grafični oblikovalec Toni Politeo od otroštva zbira uporabne predmete. Največ pozornosti je namenil industrijskemu oblikovanju v državah nekdanje Jugoslavije, posebej Sloveniji in Hrvaški. Zahvaljujoč njegovi obsežni zbirki so danes ohranjene številne dragocene sledi nekega obdobja, ki pričajo tudi o tem, kako napreden je bil domači dizajn predvsem v sedemdesetih in osemdesetih letih.

 Tanja Borčič Bernard

Toni Politeo že s samo pojavo napoveduje, da gre za zanimivega človeka, ki v majhnih vsakodnevnih predmetih išče iskrivost življenja. Vroče junijsko jutro je bilo, ko sva se sestala le nekaj metrov stran od njegovega ateljeja v zagrebški Medulićevezi ulici. Z nekom, ki je prepotoval svet, na katerega zvedavo gleda skozi svoja rumena očala, je pogovor stekel kot po maslu.

Vse foto: tbb

Toni Politeo veliko časa preživi v svojem ateljeju.

Kdo je Toni Politeo?

Diplomiral sem grafični dizajn. Povsem naključno sem v Starem Gradu na Hvaru, od koder sem po poreklu, leta 1976 odprl prvo galerijo. Takrat nihče ni imel galerije, umetnine so bile naprodaj v delavnicah za okvirjanje slik, v cvetličarnah. Vseskozi sem zbiral stvari, imel sem rad umetnost. Z njo se ukvarjam vse življenje.

Kje iščete umetnine in dizajnerske predmete?

Po vsem svetu, od Tokija, New Yorka, Pariza do Berlina. Obiskujem njihove sejme umetnin, pa tudi sam razstavljam likovna in kiparska dela. Uporabne predmete najdem na boljših sejmih.

V glavnem ste se ukvarjali z zbiranjem uporabnih predmetov s prostorov nekdanje Jugoslavije. Zakaj?

Zato, ker je industrijski dizajn sčasoma izginil, imeli pa smo res dobre predmete in imeli smo res zelo dobro industrijsko oblikovanje. Posebej bi izpostavil Iskro, ki je imela popoln program, posebej slavni telefon ATA 74. Bilo bi mi žal, da bi na te predmete kar pozabili.

Kdo vas je navdušil za umetnost? Od kod ta vaša osebna črta?

Ko sem bila star tri leta, sem dobil antibiotik streptomycin, ki je povzročil okvaro sluha, slišim le 16 odstotkov. To je pomenilo, da sem močnejše razvil vidno doživljanje stvari. Ker glasbe nisem mogel poslušati na svoj način, saj bi odmevalo po vsej hiši, sem pozornost usmeril drugam. Začel sem zbirati škatlice šibic, igrače ... vse sem začel zbirati.

»Dizajnerske predmete iščem po vsem svetu, od Tokija, New Yorka, Pariza do Berlina. Uporabne predmete najdem na boljših sejmih.«

Njegova najnovejša najdba je golobica.

Imate kakšen predmet, ki vam je najljubši?

Imeli smo kamnito, bronasto, železno, atomsko dobo, zdaj je doba plastike. Iz plastike je skoraj vse; od pohištva do uporabnih predmetov. Zanimive so mi tudi škatlice za prezervative. Imam res veliko zbirko. Pred leti sem organiziral razstavo z naslovom Anti AIDS. Imam nekaj škatlic, ki so stare več kot sto let.

V svojem zbirateljstvu posebej raziskujete območje nekdanje skupne države. Kdo je v industrijskem in uporabnem dizajnu na tem območju najbolj izstopal?

Slovenci. Meblo, Gorenje, Iskra. Teno so sodelovali z Italijani. Na primer Meblo z Guzzinijem. Guzzini je naredil modele, Slovenci so jih vlivali. Tako je nastala serija prekrasnih svetil Meblo Guzzini, MG. Slovenci so imeli tudi grafični bienale, bienala dizajna, oblikovanja; edini so se res posvetili dizajnu.

»Imam en mali avtomobil, ki sem ga dobil, ko sem bil star šest let. Dobil sem ga od babičinega brata iz Amerike. To je majhen rdeč gasilski avto, plastičen. Spomin. In začetek.«

Omenili ste Iskro in njihov slavn timer. Bi lahko rekli, da je bil Iskrin dizajn pred svojim časom?

Zagotovo. Bili so precej pred časom.

Tudi sami ste izdali zbirko Iskrinega industrijskega dizajna. V njej je zelo veliko uporabnih predmetov, ki smo jih vsi uporabljali.

Nostalgija.

Prav imate. Kateri predmet, poleg telefona, bi še izpostavili?

Pri Iskri bi izpostavil še prenosni televizor Panorama, ki je bil odlično oblikovan. Tudi ostali izdelki so bili vrhunsko oblikovani, njihov sesalnik na primer. V Iskri so pri vsakem izdelku veliko pozornosti namenjali tudi oblikovanju.

Bi koga iz tega obdobja izpostavili pri hrvaškem dizajnu?

RIZ se je resno ukvarjal z dizajnom. Niso imeli lastnih oblikovalcev, ampak zunanje sodelavce. Zelo veliko so vlagali v izgled svojih tranzistorjev z zvočniki.

Večinoma zbirate majhne uporabne predmete, pa tudi okrasne. Ste kdaj razmišljali o zbiranju pohištva?

Sem, poskusil sem z zbiranjem stolov. A kmalu sem ugotovil, da nimam prostora zanje. Pa tudi potem ne bi bil več zbiratelj temveč skladiščnik. Zato sem te stole, Meblove, podaril.

Kaj nam govorijo predmeti o obdobju, v katerem so nastali? Lahko spremljamo njihov tehnološki napredek, morda trend, ki so mu dizajnerji sledili?

Poglejte, to je bil čas, ko so vse države skušale narediti izdelke, ki bi bili boljši od drugih. To se na primer dobro vidi pri Iskrinih brivnikih Brown. Tudi Rusi so izdelovali brivnike. Zato imam rad edini boljši sejem v Evropi, kjer lahko najdem izdelke z vzhoda in zahoda – to je naš zagrebški Hrelčić. Na Poljskem sem našel le predmete iz

Rusije, v Nemčiji ni bilo ničesar iz vzhodnega bloka. Pri nas pa najdem vse.

Če bi primerjali industrijski dizajn nekoč in danes, kaj se je spremenilo? Zakaj mislite, da je industrijski dizajn, ki je bil nekoč uspešen v Sloveniji, v 80-ih letih začel pešati?

Težko vprašanje in težek odgovor. Podjetja so enostavno začela razpadati in v tem procesu so najprej nastradali oddelki za oblikovanje. Pozneje je prišlo še do globalizacije, predvsem z vstopom Kitajske na evropski trg. Kitajska namreč vse kopira, brez izjeme. Isti predmet proizvede veliko ceneje in to je uničilo pravi dizajn.

Kakšna je torej prihodnost industrijskega, uporabnega dizajna?

Prihodnost je v umetni inteligenci, ki bo nadomestila vse. Naš svet bo čez tri leta tako zelo drugačen, da bomo to težko verjeli. Ne bo več pošte kot jo poznamo, ne čakalnih vrst v zdravstvu, ne bo odvetnikov, ne bo cerkve. Kot se zdi, bo vse to »popapala« umetna inteligenca.

Kje imajo torej najboljše industrijsko oblikovanje?

Na Švedskem. Pravzaprav so v tem odlične vse skandinavske države. Švedi so v dizajnu uvedli oranžno barvo. Od zaves do steklenih predmetov. Oni so v tem preprosto vrhunski.

Lahko rečemo, da Skandinavci na tem gradijo svojo nacionalno identiteto, mar ne?

Z dizajnom so tudi prerasli nacionalne okvire, res so vrhunski. Seveda jim sledijo Italijani, Francozi, Nemci, nekaj malega tudi Britanci. Ampak Švedi so „number one“.

Imate v vaši kolekciji najljubši predmet, takšen ob katerem vam zaigra srce, ko ga pogledate?

Imam en mali avtomobil, ki sem ga dobil, ko sem bil star šest let. Dobil sem ga od babičinega brata iz Amerike. To je majhen rdeč gasilski avto, plastičen. Spomin. In začetek.

Kaj trenutno razvnama vašo zbirateljsko žilico?

Trenutno se ukvarjam z nemško keramiko iz sedemdesetih let. Gre za zelo zanimivo zbirko. Našel sem namreč prekrasne vaze, ki imajo na dnu vsaka svojo številko. Gre za resno manufakturo s čudovitim dizajnom. Nemška keramika je bila v sedemdesetih letih vrhunska. Vsi so jo zanemarili. Jaz jo zdaj odkrivam.

V zbirki škatlic kondomov so nekatere stare več kot sto let.

Z malim gasilskim avtom se je vse začelo.

Zbirka steklenih krogel.

Referendumska politična vročica

V Sloveniji je bil 11. maja prvi letošnji referendum in sedmi v mandatu vlade Roberta Goloba. Državlani s(m)o odločali o Zakonu o dodatku k pokojninam kulturnikov. Predlagani zakon je bil zavrnjen, zdaj Državni zbor Republike Slovenije eno leto vsebinsko ne more sprejeti drugačnega zakona.

 Dejan Vodovnik

Proti predlaganemu vladnemu zakonu je glasovalo več kot 400 tisoč volivcev. Referendum je, tako kot večino zakonodajnih referendumov – od osamosvojitve Slovenije jih je bilo do zdaj 24 – zaznamovala nizka volilna udeležba. Udeležila se ga je četrtna volivcev. Za kaj je sploh šlo pri referendumu, ki je davkoplačevalce stal dobrih 6,7 milijona proračunskega denarja?

Slovenska ministrica za kulturo **Asta Vrečko** je odgovor strnila: »Na referendumu smo odločali o tem, ali želimo, da obvelja star zakon, ki ima zgolj pet členov iz leta 1974, ali želimo po novem zakonu dodeljevati izjemne dodatke k pokojninam, kajti predlagani zakon uvaja transparentne kriterije za dodeljevanje dodatkov.«

Poslanec SDS v Državnem zboru Republike Slovenije **Zvonko Černač**, stranke, ki je bila pobudnica referenduma, pa je dejal: »Gre za zavrnitev škodljivega predlagane-

ga zakona, ki uvaja privilegirane dodatke posameznikom. Glas proti je pomenil glas v podporo ustvarjalcem in v podporo umetnosti, kajti ta zakon razlikuje tudi med njimi – na eni strani izpušča pomembne ustvarjalce, na drugi pa nagrajuje nekatere, ki si tega ne zaslužijo.«

Postreferendumsko analizo v Sloveniji in odgovor na vprašanje, kaj zdaj, je strnil slovenski ustavni pravnik **Igor Kaučič**. Medijem je povedal, da Državni zbor RS zdaj eno leto vsebinsko ne more sprejeti drugačnega zakona. Lahko ga sprejme, lahko je drugačen, vendar vsebinsko ne sme biti v nasprotju z odločitvijo volivcev. »Tu je nekaj težav z interpretacijo, kaj so pravzaprav sploh volivci odločili, glede na to, da zakon vsebuje različna vprašanja. Vendar v izogib temu smo doslej – in tudi slovenski parlament je temu ves čas sledil – enoletno prepoved jemali v absolutnem pomenu, torej v enem letu se te materije ne loteva.«

MIMOGREDE

O nekdanjih kunah in zdajšnjih evrih

 Irena Pavlović

Na Hrvaškem so že drugo leto v uporabi evri. Slovo od kune je bilo boleče in trpeče in precej časa sploh nismo imeli tistega pravega odnosa do vrednosti evra – no, do bankovcev še nekako, do kovancev pa nikakor.

Vsako ceno, vsak nakup smo v mislih preračunavali v kune, da bi vedeli, kolikšna je njena vrednost. Je pa danes preračunavanja iz evrov v kune, ki so že kar malce pozabljene, vse manj. Če sploh. Tudi evrske kovance vse bolj razpoznavamo in pri napitninah postajamo bolj previdni. Nenazadnje je en evro od ene kune vreden več kot sedemkrat, torej ima svojo vrednost.

In zakaj vse to pišem? Zato, ker sem pred kratkim iz omare »privlekla« jakno, ki je očitno nisem nosila najmanj dve leti. In vse bi bilo v redu, da nisem v žepu našla pozabljenih sto kun. Po začetni ganjenosti sem se razjezila nase »le, kako sem lahko pozabila kune v jakni?«. In res mi je bilo žal, da jih nisem porabila takrat, ko je bilo

to še možno in ko so bile te kune še nekaj vredne; vsaj v moji percepciji. Pa me je sin potolažil, da kune še vedno lahko zamenjam v banki (Narodni) in da pravzaprav nisem nič izgubila, saj bom zanje dobila kakšnih trinajst evrov. Haloooo? Trinajst evrov!

Zdaj vem, zakaj nam je bilo žal, ko smo kune menjali v evre. Meni sto kun, tako, v mislih, še danes predstavlja kar lepo količino denarja, za katero sem lahko kupila še kar polno torbo vsega. Kaj pa lahko danes kupim za trinajst evrov?! Zdi se, da se v trgovini še obrnem ne in evrov že ni več. Moram pa vsekakor priznati, da sem nato pregledala vse žepe in torbice v omari, saj nikoli ne veš ...

=13€

Sto kun je postalo 13 evrov.

LOKALNE VOLITVE 2025

Tomaševiću drugi mandat v Zagrebu, presenečenja na Reki in v Splitu

 Tanja Borčić Bernard

HDZ je osvojil 14 županij, SDP 4, v Zagrebu je še naprej najmočnejša stranka Zmoremo. Presenečenje v Sisku.

Prepričljiva zmagovalka lokalnih volitev, ki so sredi maja in v začetku junija potekale na Hrvaškem, je Hrvaška demokratična skupnost (HDZ). HDZ je osvojil polovico enot lokalne samouprave, oziroma njih 280. HDZ je zadržal oblast v 14-ih županijah, podpirajo tudi župana zagrebške županije **Stjepana Kožića**. Zadržali so oblast v svojih mestnih utrdbah kot so Zadar, Šibenik in Dubrovnik, presenetili pa s prevzemom Siska, posebej pa Splita. Skupaj z Osijekom ima HDZ tako župana v dveh izmed štirih največjih hrvaških mestih. V Osijeku je drugi mandat že v prvem krogu volitev zagotovil **Ivan Radić**, novi župan Splita pa bo 42-letni **Tomislav Šuta**.

Tomislav Šuta

SDP je osvojil tri županije na severu države, mlajši partner pa je še v mestu Zagrebu ter v Medžimurski županiji, kjer svojo 12-letno vladavino nadaljuje župan **Matija Posavec**. Najhujši udarec za SDP, poleg Siska, je izguba Reke, na kateri so vladali več kot 30 let. Razkol stranke je izkoristila neodvisna mestna svetnica, na volitvah pa kandidatka Akcije mladih **Iva Rinčić**, ki je prepričljivo zmagala v drugem krogu volitev. SDP je bil blizu tudi zmagi za županjo Istre, ki je na koncu le ostala v rokah neodvisnega **Borisa Miletića**.

Foto: Goran Mehkek, Cropix

Tomislav Tomašević

V glavnem mestu pričakovano

V hrvaški prestolnici Zagrebu je po pričakovanjih drugi mandat potrdil aktualni župan **Tomislav Tomašević**, Zmoremo pa ima skupaj z SDP-jem večino v zagrebški mestni skupščini. Protikandidatka Tomaševiću v drugem krogu je bila neodvisna **Marija Selak Raspudić**. »Novi mandat nas zavezuje, da še naprej delamo v javnem interesu in razvijamo kakovost življenja za vse meščane Zagreba,« je dejal stari novi župan Tomašević in obljubil, da sledi obdobje razvoja, pri tem bo največja naloga mestne oblasti ureditev zagrebškega prometa.

Prepričljiva zmagovalka lokalnih volitev, ki so sredi maja in v začetku junija potekale na Hrvaškem, je Hrvaška demokratična skupnost.

Poraženka volitev je desničarska stranka Domovinsko gibanje, ki je izgubila Vukovar in s tem postala le še marioneta v vladi **Andreja Plenkovića**. Mestu bo prihodnja štiri leta vladal **Marijan Pavliček** iz stranke Suverenistov. Slabo pa so se odrezali tudi v Mostu, njihov kandidat **Miro Bulj** je za las ohranil mesto župana Sinja. Volilna udeležba je bila zelo nizka, v nekaterih županijah manj kot 30-odstotna.

Slovenija je močna v industriji, Hrvaška v turizmu

SLO CRO Gospodarska zbornica je bila partnerica konference *Hrvaška in Slovenija: povezani tudi s kapitalom*, ki je 27. maja potekala v Zagrebu v organizaciji medijskih hiš Poslovni dnevnik in Finance.

Konferenco so odprli slovenski minister **Matjaž Han** in hrvaška ministra **Ante Šušnjar** in **Tonči Glavina**. Minister Han je poudaril, da morajo meje postati mostovi sodelovanja, ter pozval k skupnemu gospodarskemu nastopu. Minister Glavina je izpostavil sodelovanje na oddaljenih turističnih trgih in pomen trajnostnega razvoja, minister Šušnjar pa je opozoril na strateške energetske projekte, kot je drugi blok NEK, ter poudaril gospodarsko prijateljstvo med državama. Na panelih so sodelovali pred-

stavniki podjetij, institucij in investorjev iz obeh držav. Izpostavljeni so bili konkretni izzivi in rešitve za povečanje investicij, inovacij ter medsebojnega povezovanja. **Mario Holzner** z Dunajskega inštituta je poudaril komplementarnost gospodarstev – Slovenija je močna v industriji, Hrvaška v turizmu in komunikacijskih tehnologijah, kar ustvarja ravnotežje in razvojne priložnosti. **Branko Roglič** (Orbico), podpredsednik Zbornice, je poudaril, da so skupne investicije, kot je drugi blok NEK, temelj prihodnjega sodelovanja. Izpostavil je dobre izkušnje s slovenskim poslovnim okoljem in spodbudil naložbe v hrvaški turizem in nepremičnine. Konferenca je potrdila pripravljenost obeh držav na tesnejše gospodarsko sodelovanje. S skupnimi projekti in usklajenimi politikami lahko Hrvaška in Slovenija utrdita svoj položaj znotraj EU in skupaj postaneta močna evropska zgodba o uspehu.

Digitalna transformacija podjetij

SLO CRO Gospodarska zbornica, Infobip in Veleposlaništvo Republike Slovenije v Zagrebu, pod pokroviteljstvom agencije SPIRIT Slovenija, so 6. maja v Zagrebu organizirali konferenco *Izzivi implementacije umetne inteligence v podjetja – leto dni kasneje*.

Vospredju razprav so bile teme, kot so pravni okvir uporabe umetne inteligence (UI), etične dileme ter izzivi in priložnosti pri uvajanju UI v mala in srednje velika podjetja. Hrvaški minister za pravosodje, javno upravo in digitalno preobrazbo **Damir Habijan** je poudaril pomen varovanja zasebnosti in varnosti državljanov ter odgovorne implementacije evropskih predpisov. **Mitja Trampuž**, predsednik iniciative AI4SI, pa je izpostavil, da »največji izzivi ostajajo pomanjkanje strokovnjakov in jasnih strategij za varno in odgovorno uporabo UI.«

Zaključni panel *Od ideje do implementacije: kako pod-*

jetja uvajajo UI je združil predstavnike podjetij – **Ivano Vrvščar** (Pošta Slovenije), **Primoža Kučiča** (Telekom Slovenije), **Ksenijo Latković Kozarac** (Podravka) in **Gregorja Šorna** (Belinka Perkemija), ki so govorili o izkušnjah in poudarili pomen organizacijskih sprememb, prilagoditve timov in nenehnega izobraževanja zaposlenih. Predsednik Zbornice dr. **Saša Muminović** je ob zaključku dejal: »Ponosni smo, da konferenca postaja pomembno stičišče za izmenjavo znanja in izkušenj o vplivu UI na gospodarstvo. UI ni več stvar prihodnosti, temveč že danes spremeni načine poslovanja in sodelovanja v regiji.«

Sporazum iz Vinice: obnova premostitvenih objektov na meji

Premier **Robert Golob** se je 23. junija v Črnomlju srečal s hrvaškim kolegom **Andrejem Plenkovićem**. V ospredju so bili dvostranski odnosi in evropske teme. Podpisala sta tudi sporazum, ki bo omogočil obnovo objektov na meji. Sporazum med vladama Slovenije in Hrvaške, ki sta ga na gradu Vinica v Črnomlju podpisala predsednika slovenske in hrvaške vlade, celovito ureja razmerja med pristojnimi organi obeh držav glede upravljanja, vzdrževanja ter morebitne gradnje novih premostitvenih objektov na skupni državni meji.

Nanaša se na 23 premostitvenih objektov na meji s Hrvaško, ki so večinoma v zelo slabem stanju in so težava za obmejno lokalno prebivalstvo, so sporočili iz Golobovega kabineta in dodali, da bo sporazum omogočil njihovo obnovo ter prispeval k izboljšanju kakovosti življenja državljanov obeh držav na obmejnem območju, hkrati pa bo krepil prometno varnost. *(sta in mmk)*

SLO-HR KULTURNA DOGAJANJA

Kratke novice od tu in tam

 Stanka Herak, Agata Klinar Medaković

3. junij – Na 49. dnevih satire Fadila Hadžića v satiričnem gledališču Kerempuh v Zagrebu je gostovala Drama SNG Maribor. V režiji **Juša Zidarja** in v sodobni priredbi Maše Pelko so izvedli starogrško komedijo *Ženske na oblasti*. Osrednje sporočilo predstave je iskanje politične, osebne in gospodarske alternative boljše prihodnosti.

26. maj – Na zagrebški Akademiji za glasbo je potekal skupni koncert komorne glasbe študentov Akademije za glasbo v Ljubljani in Akademije za glasbo v Zagrebu.

20. - 22. maj – Na trgu bana Josipa Jelačića v Zagrebu je potekal 23. Festival enakih možnosti, kjer so se z glasbeno plesnimi nastopi predstavile šole in organizacije mladih s posebnimi potrebami. Že tradicionalno se do-

godka udeležujejo slovenski predstavniki, tako da so Zagrebčani lahko slišali slovensko pesem in plesne takte med nastopi učencev Centra Janeza Levca iz Ljubljane in Zavoda CIRIUS iz Kamnika.

14. maj – V okviru festivala zgodovine *Kliofest* sta v zagrebški Narodni in univerzitetni knjižnici nastopila

zgodovinarja **Federico Tenca Montini** in **Jože Pirjevec** in se pogovarjala o temi z naslovom *O pol stoletja Osimskih sporazumov*.

14. - 16. maj – Letošnji Jazz HR Festival v Tvornici kulture je združil sedem džez glasbenikov. Nastopili sta tudi izvrstni slovenski pevki **Mirna Bogdanović**, vrhun-

ska bosansko-slovenska pevka in dobitnica *Deutscher Jazzpreis*, ki je nastopila prvi festivalski dan in **Nina Strnad**, ena najbolj priznanih slovenskih džez pevk s svojim bendom, ki je 16. maja predstavila svoj avtorski projekt poln čustev in življenjskih zgodb. V njeni zadnji izvedbi se ji je na odru pridružila umetniška vodja festivala **Lana Janjanin**.

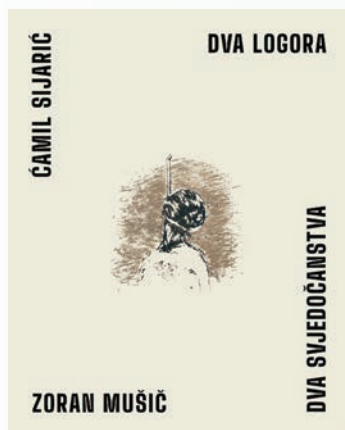
11. maj – V zagrebškem kinu Kinoteka je potekala premiera filma *Družinska terapija* slovenske režiserke **Sonje Prosenc**. Navzoči so bili tudi člani filmske ekipe. Film je imel svetovno premiero na filmskem festivalu Tribeca, na festivalu slovenskega filma v Portorožu pa je osvojil številne nagrade, med drugim za film in režijo ter igral-ske nastope.

17. april – Ob dnevu zmage nad fašizmom so v Srb-skem kulturnem centru Zagreb odprli razstavo *Dva logora, dva svjedočanstva* (Dve taborišči, dve pričevanji), v spomin na 80. obletnico osvoboditve Dachaua, prvega nacističnega koncentracijskega taborišča v Evropi in Jasenovca, največjega ustaškega koncentracijskega taborišča.

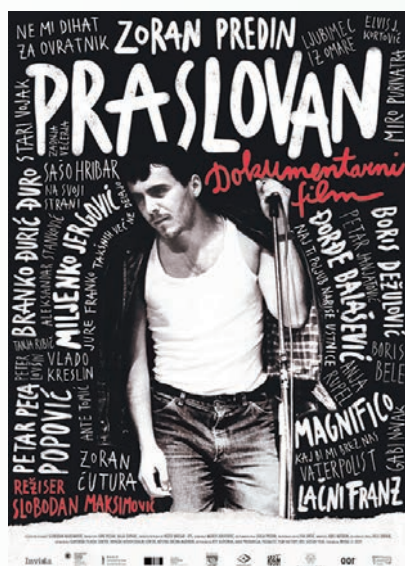
Na razstavi so bila predstavljena dela slovenskega in jugoslovanskega slikarja Zorana Mušiča, ki jih je ust-varil kot taboriščnik v koncentracijskem taborišču Dachau, in fragmenti besedila *Oslobođeni Jasenovac*,

črnogorsko-bosansko-hercegovaškega in jugoslovanskega pisatelja Čamila Sijarića. Razstava je bila na ogled do konca aprila.

15. april – V kinu Kaptol Boutique v Zagrebu je bila slovesna premiera dokumentarnega filma *Praslovan*, posvečenega življenju in delu **Zorana Predina**, enemu najvplivnejših kantavtorjev in pesnikov s teh prostorov. *Praslovan* je intimen in globoko čustven portret Zorana Predina – skozi pogovore, arhivske posnetke, glasbo in prizore iz njegovega zasebnega in javnega življenja so gledalci lahko spoznali svet umetnika, čigar pesmi so zaznamovale generacije. Portret glasbenika ne prikazuje le dobrih časov, saj kamera ne umakne pogleda niti, ko se stemni, temveč še naprej opazuje, kako vse to vpliva na njegove prijatelje in družino. Film pripov-

eduje zgodbo o njegovi mladosti v delavskem Mariboru, o izjemni slavi in priljubljenosti, ki si jo je pridobil v Jugoslaviji s skupino Lačni Franz, in o njegovi opazni solistični karieri s številnimi uspešnicami, ki so postale klasika naše zabavne glasbe. Njegove najbolj znane pesmi v filmu odražajo pomembne družbene spremembe tistega časa, kot tudi osebne prelomnice v njegovem življenju. Skozi film nas vodijo velikani glasbene, literarne, filmske in športne scene, kot so

Đorđe Balašević, **Branko Đurić**, **Miljenko Jergović**, **Gabi Novak**, **Jure Franko**, **Zoran Čutura**, **Magnifico**, **Petar Janjatović**, **Ante Tomić**, **Aleksandar Stanković** in drugi. Film je nastal v produkciji Invide, režiral ga je **Slobodan Maksimović**.

28. marec – **Raiven**, glasbena alkimistka in slovenska predstavnik na Evroviziji leta 2024, je imela v zagrebškem klubu *Boogaloo* svoj prvi samostojni koncert na Hrvaškem. Slovenska mezzosopranistka in pop pevka Raiven je lani na Evroviziji nastopila s pesmijo *Veronika*, ki jo je navdihnila legenda o Veroniki Deseniški. Pred odhodom na Evrovizijo na Švedsko je svojo pesem prvič v živo predstavila istega leta na Dori, kar je bil tudi njen prvi nastop pred hrvaškim občinstvom. Kot skladateljica, tekstopiska in producentka ustvarja dialog med preteklostjo in sedanjostjo, hkrati pa drži ogledalo družbi. Raiven zvok na odru oblikuje z gibi, čustvi iz opere in elektropop ritmi ter ustvarja simfonijo siren.

20. marec – Slovenska rock skupina Jet Black Diamonds je osvojila zagrebško občinstvo. V okviru *Burn Out* programa Tvornice kulture so predstavili svoj prvenec in razplesali dvorano na Šubićevi s singli, kot so *Retro anorak*, *Vlak* in *Daj le daj*.

12. marec – V knjižnici in čitalnici Bogdana Ogrizovića v Zagrebu je bila otvoritev razstave Izven konteksta slovenske vizualne umetnice **Samire Kentrić**. Z osemnajstimi slikami, ki prikazujejo vlogo ženske v zahodni družbi in druga družbena dogajanja, z vodilno temo feminizma, je razstava zaznamovala mesec marec kot mesec žensk. Razstava je bila na ogled vse do 14. aprila.

7. marec – V sklopu slavnostnega programa letošnjih jubilejnih 25. Gostičevih dnevov v HNK je bila v Zagrebu izvedena Massenetova opera *Werther*, ki jo je iz Slovenije obiskalo več kot trideset opernih navdušencev. V naslovni vlogi Wertherja je nastopil izvrstni član solističnega ansambla Opere in baleta SNG Maribor Martin Sušnik.

1. marec – Pankrti, pionirji punka na Balkanu in ena najmočnejših rock skupin v zadnjih desetletjih, so turnejo treh mest začeli v Zagrebu. V Tvornici kulture so obeležili 45. obletnico izida legendarnega albuma *Dolgcajt*.

36. VRAZOVA LJUBICA – FESTIVAL LJUBEZENSKE POEZIJE

Na festivalu v Samoboru tudi slovenski umetniki

Samobor je bil od 28. maja do 14. junija spet mesto verzov, srečanj in čustev. Vrazova Ljubica, festival ljubezenske poezije, je imel v svoji 36. izdaji bogat program, katerega rdeča nit je bila moč ljubezni in lepota besed. Tokrat sta za slovensko besedo na festivalu s številnimi dogodki med drugimi poskrbela Aleš Šteger in Jurij Tori, ki sta se odzvala na povabilo organizatorja Ljudske univerze Samobor in partnerja festivala – Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb (SSNM MZ).

 Ivanka Filipan, Agata Klinar Medaković

O srednji dogodek festivala – večer hrvaške ljubezenske poezije – se je zgodil 14. junija pri galeriji Prica, ki ga je vodil književnik **Ivica Prtenjača**. Svoje pesmi je recitiralo dvajset povabljenih hrvaških pesnikov, večinoma članov Društva hrvaških pisateljev. V družbi uglednih hrvaških avtorjev je občinstvo, v katerem so bili tudi pripadniki slovenske skupnosti iz Zagreba s predsednikom **Darkom Šoncem**, doživelo tudi poezijo v njeni najbolj intimni obliki, prežeto z glasbo in scenskim nastopom pesnika **Aleša Štegra** in harmonikarja **Jurija Torija**.

Pesniki in ostali gostje so se pred tem zbrali v Prehodu hrvaških pesnikov in pri Ljubičinem grobu poleg cerkve Sv. Anastazije, kjer so jih v imenu organizatorja Ljudske univerze Samobor pozdravili ravnateljica **Jelena Vojvoda** in njena kolegica **Valentina Čebušnik Dorotić**, v imenu občine Samobor **Zrinka Breglec** in v imenu Društva hrvaških književnikov **Davor Šalat**. Letos so odkrili marmorno ploščo z vklesanimi verzi lani preminulega hrvaškega pesnika Luke Paljetka. Člani Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb in Slovenskega doma Zagreb so kot vsakič doslej skupaj s pesniki pri Samoborskem muzeju položili cvetje na spomenik slovensko-hrvaškega pesnika Stanka Vraza.

Pesniški večer – Rože za Ljubico

Festival ljubezenske poezije v Samoboru promovira tudi mlade pesnice in pesnike. Na pesniškem večeru Rože za Ljubico berejo svoje pesmi mladi, ki ubirajo in utirajo svojo pot v prostor hrvaške poezije. Tokratni pesniški večer je

utemeljil pesnik **Goran Čolakhodžić**, ki povezuje pogovor o poeziji in samo poezijo mladih pesnikov. Glasbeni del prireditve je 12. junija navdihujoče zapolnila slovenska glasbenica **Adrijana Jelen**, ki jo je na kitari spremljal **Kristian Franić**. Adrijana Jelen je vsestranska ustvarjalka iz Brežic, ki ustvarja na različnih področjih, na Hrvaškem je najbolj znana po lastni interpretaciji glasbe, ki ostaja njena prva ljubezen.

Znanstvena konferenca: Romantizem Stanka Vraza

V organizaciji Oddelka za kroatistiko Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu in Ljudske univerze Samobor je 5. junija v galeriji Prica prvič potekala znanstvena konferenca na temo *Romantizem Stanka Vraza*. Ena od predavateljic je bila doc. dr. **Nina Ditmajer Prando**, literarna zgodovinarica, jezikoslovka in znanstvena sodelavka na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V prispevku *Romantična tematika in metaforika v elegijah Stanka Vraza* je predstavila Vrazovo pesništvo na Štajerskem – predvsem snov in tematiko ter motiviko in metaforiko v štajerski elegiji. Govorila je o primerjavi pesmi Stanka Vraza in grške mitologije (uporabo metafor in likov iz grške mitologije) in o metafori hrasta (posvetna oblast) ter lipe (slovenstvo). Ditmajer Prando je svoja dognanja v znanstvenem delu predstavila v slovenskem jeziku in požela odobravanje in priznanje svojih hrvaških kolegov.

Mednarodna razstava ilustracij

V mali dvorani galerije Prica so 28. maja odprli mednarodno razstavo ilustracij na temo ljubezni z naslovom *Voli me/ne voli me*. Idejna začetnica te razstave **Ana Đokić** je avtorje povabila avtorje, da skozi ilustracijo v lastnem likovnem rokopisu interpretirajo temo *Ljubi me/ne ljubi me*. Razstava je bila prvič predstavljena leta 2012 v Zagrebu, nato je potovala po svetu in obiskala dvanaest držav, tudi Slovenijo. Opus je bil na vsaki postaji potovanja obogaten z ilustracijami lokalnih avtorjev. Projekt danes predstavlja »delo v teku« in šteje več kot sto interpretacij univerzalne teme ljubezni.

Aleš Šteger in Jurij Tori sta navdušila občinstvo.

Foto: akm

 Marija Mica Kotnik

Društvo slovenskih književnih prevajalcev je 7. junija v Ljubljani podelilo Lavrinovo diplomo hrvaški prevajalki Aniti Peti-Stantić, za opus prevodov slovenskega leposlovja, humanistike in družboslovja ter za prispevek k uveljavljanju slovenske književnosti v tujini.

Kot so zapisali v utemeljitvi, prevajalka na področju leposlovja za odrasle prevaja zlasti knjige sodobnih slovenskih avtorjev. Med njimi so knjige kresniških nagajencev, kot so *Koliko si moja* **Andreja E. Skubica**, *In ljubezen tudi* **Draga Jančarja** ter *Belo se pere na devetdeset* **Bronje Žakelj**, ter prejemnikov nagrade Evropske unije za književnost, kot sta **Gabriela Babnik** z deloma *Sušna doba* in *Intimno* ter **Anja Mugerli** s *Čebeljo družino*.

Med leposlovjem za otroke in mladino so poudarili njene prevode sodobnih slovenskih avtoric **Lile Prap**, **Anje Štefan** in **Špele Frlic**, prevodi humanistične in znanstvene literature pa vključujejo avtorje, kot so **Dušan Nečak**, **Ksenija Vidmar Horvat**, **Jernej Kosi**, **Zmago Šmitek**, **Peter Vodopivec** in **Renata Salecl**.

Posebno pozornost si zaslužita njena prevoda knjig *Fojbe* in *Partizani* avtorja **Jožeta Pirjevca**, saj je za hrvaške bralce zanimiva polpretekla zgodovina naših skupnih prostorov, so še zapisali.

Foto: Center for cognitive science

Jezikoslovka in prevajalka Anita Peti-Stantić je od leta 2005 predstojnica katedre za slovenski jezik in književnost na Filozofski fakulteti Univerze v Zagrebu.

NAPOVED RAZSTAVE

Jože Plečnik – grafični oblikovalec

V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani bo na ogled razstava, ki v ospredje postavlja Jožeta Plečnika, a tokrat ne kot arhitekta, ampak kot grafičnega oblikovalca. Vemo, da ga ni zanimala le arhitektura, temveč tudi risba, oblikovanje in s tem povezan razvoj umetnih obrti.

To ni naključje, saj je bilo ob koncu 19. stoletja, ko je Jože Plečnik prišel na Dunaj, aktualno gibanje Arts and Crafts. Izhajalo je iz Velike Britanije in se je zavzemalo za ohranjanje tradicionalnih obrti in njihovo tesno povezavo z umetnostjo.

Tudi Plečnik se je posvečal ohranitvi domače obrtne tradicije, od obdelave lesa, kamna, umetnega kovaštva, rezbarstva ter pasarstva, in jih s pridom vključeval v svoje arhitekturne projekte. Posegel je tudi na področje grafičnega oblikovanja, ki pri nas ni imelo prave tradicije, saj se je začelo razvijati šele s književnimi izdajami slovenske moderne. Ko se je leta 1921 vrnil v Ljubljano, sta ga k sodelovanju povabila Fran Saleški Finžgar in France Stele, in nastalo je plodno

sodelovanje, ki je prenovilo naše knjižno oblikovanje. V nasprotju s slikarji, ki so knjige bogatili s svojimi ilustracijami, je Plečnik tiskovine oblikoval »tektonsko«, kjer že kompozicija različnih črk in postavitve stavka ustvarjata prepričljivo grafično rešitev.

Raznovrsten oblikovalski opus

Številni poznajo njegovi knjigi *Architectura perennis* in *Napori*, a verjetno bolj zaradi objavljenih arhitekturnih načrtov, kot pa zaradi odlične grafične podobe. Nekateri občudujejo tudi Finžgarjevo *Makalonco* in morda še katero od knjig, ki jih je oblikoval. Pravi pomen Plečnika kot grafičnega oblikovalca pa je danes večinoma prezrt. K temu je pripomogel tudi sam, saj se ni želel izpostavljati kot avtor. Prepričan je bil, da mora vsako avtorsko delo samostojno prepričati s svojo kakovostjo, ne pa vzbujati pozornosti z imenom uveljavljenega avtorja.

Kljub temu je bil njegov oblikovalski opus, ki se je razpel od Dunaja skozi vse njegovo življenje, presenetljivo bogat in raznovrsten. »S to razstavo ga končno širše predstavljamo – kje drugje kot v knjižnici, ki jo je sam oblikoval,« pravijo v NUK-u. Razstava bo predvidoma na ogled jeseni. (nuk)

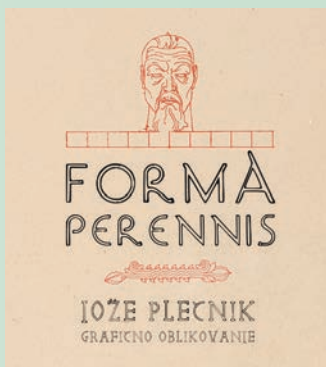

Foto: NUK

Forma Perennis.

OHRANJANJE SPOMINA

Prvi spominski kamen za Slovence Dominika Živca

Zagrebski Center za promocijo tolerance in ohranjanja spomina na holokavst ter slovensko veleposlaništvo sta v Petrovi ulici 66 položila prvega od 20 spominskih kamnov, posvečenih ubitim pripadnikom narodnih manjšin, ki so med 2. svetovno vojno živeli v Zagrebu.

 Tanja Borčić Bernard

Prvi kamen so položili v spomin na Slovence Dominika Živca. Živec, ki se je rodil leta 1896 v Dobravljah pri Sežani, v Petrovi ulici v Zagrebu pa je imel svojo knjigarno. Kot sodelavca NOB so ga večkrat aretirali, zadnjič 12. novembra 1944, ko so ga najprej zaprli v Savski ulici, pozneje premestili v taborišče Lepoglava, 14. aprila 1945 pa so ga ubili v ustaškem taborišču Jasenovac. Spotikavec so položili učenci zagrebške V. gimnazije.

Slovenski veleposlanik na Hrvaškem **Gašper Dovžan** se je poklonil spominu na tragične dogodke.

Slovenski veleposlanik na Hrvaškem **Gašper Dovžan** je na dogodku posebej poudaril pomen ohranjanja spomina na Slovence in druge predstavnike manjšin, ki so umrli v času druge svetovne vojne zaradi zločinskega režima takratne Neodvisne države Hrvaške. Ob tem je kot izvrsten primer navedel knjigo Slovenski taboriščniki v Jasenovcu: knjiga imen in obrazov avtorja **Slavka Alojza Kramarja** in urednice **Ilinke Todorovski**, brez katere bi za te žrtve težje izvedeli. Kramar in Todorovski sta v knjigi sestavila doslej najbolj obsežen seznam slovenskih taboriščnikov v Jasenovcu, na

Foto: VRS

Na slovesnosti je bil tudi Slavko Alojz Kramar, avtor knjige Slovenski taboriščniki v Jasenovcu: knjiga imen in obrazov.

katerem je več kot 300 ubitih oz. umrlih taboriščnikov in več kot sto preživelih.

V spomin na pripadnike narodnih manjšin, ki so bili žrtve ustaškega režima, so v Zagrebu položili prvega od dvajsetih spotikavcev.

Na slovesnosti so zbrane, poleg Dovžana, nagovorili še predsednica Centra za promocijo strpnosti in ohranjanja spomina na holokavst **Nataša Popović**, vodja oddelka za narodne manjšine Mesta Zagreb **Tanja Horvatin** ter predstavniki veleposlaništev Nemčije, Avstrije in Madžarske, ki so s Slovenijo podprli ta mednarodni projekt.

Med slovenskimi žrtvami, ki so v Zagrebu dobile svoje spotikavce, sta še Biserka Šorn in Vida Virant.

Prilagojeni prevod Muce Copatarice

 Tanja Borčić Bernard

Projekt slovenskega veleposlaništva na Hrvaškem in Tifološkega muzeja: slovenska slikanica v velikem tisku, Brailovi pisavi, zvočni obliki in s prilagojenimi ilustracijami.

V okviru manifestacije Noč knjige so 23. aprila v prostorih Tifološkega muzeja v Zagrebu predstavili slikanico Muca Copatarica v hrvaškem prevodu in prilagojeno slepim in slabovidnim osebam. Prva celovito prilagojena slikanica je posebna zato, ker je na voljo v velikem tisku, Brailovi pisavi ter v zvočni obliki. Koncept in metodologijo priredbe slikanice so skupaj z zunanjimi sodelavci razvili v zagrebškem tifološkem muzeju, pobuda pa je prišla s slovenskega veleposlaništva na Hrvaškem, ki je projekt tudi finančno podprlo.

Ideja za slikanico se je porodila pred leti, ko so predstavniki veleposlaništva obiskali osnovno šolo Pećine na Reki, kjer poučujejo tudi slovenski jezik. »Ravnateljica nam je razkazala šolo in tudi knjižnico za slepe in slabovidne, ki deluje v sklopu šole. Ta nas je preprosto navdušila, v njej imajo namreč ogromno knjig in didaktičnih pripomočkov za slepe in slabovidne. Hkrati smo v tistem obdobju obiskali tudi druge šole, kjer se poučuje slovenski jezik, recimo v Pulju. Ugotovili smo, da je Muca Copatarica ponarodela tudi na Hrvaškem. Zdelo se nam je prav, da bi to čudovito zgodbo približali slepim in slabovidnim na Hrvaškem«, je povedal veleposlanik **Gašper Dovžan**.

Sodelovanje za dober namen

Strokovno vodenje projekta je prevzela v Zagrebu živeča Slovenka dr. **Morana Vouk Nikolić** iz Tifološkega muzeja. Sledila je priprava koncepta in metodologije postopka izdelave taktilne slikanice. »Odločili smo se za obliko slikanice, s katero bi pokrili čim večjo skupino ljudi; slepe in slabovidne otroke, tiste, ki znajo brati Brailovo pisavo ter tiste, ki uporabljajo bolj taktilne vsebine. Razmišljali smo tudi o starših z okvarami vida, ki takšno slikanico lahko

zdaj berejo skupaj z otroci,« nam je povedala ravnateljica Tifološkega muzeja **Nina Sivec**.

Povezali so se s Hrvaško zvezo slepih, kjer je delo na slikanici prevzela edukacijska rehabilitatorica **Antonija Papić**. Ker so originalne ilustracije Ančke Gošnik Godec preveč zasičene s podrobnostmi, so jih prilagodili. Za zvočno obliko slikanice je poskrbela **Ljubica Letinić** iz založniške hiše Knjiga in zvok, ki se ukvarja z digitalnim avdio založništvom.

Knjige, ki združujejo velik tisk, Brailovo pisavo in zvočni zapis so na Hrvaškem še redkost. Ta legendarna slikanica Ele Peroci je natisnjena v tridesetih izvodih, dvajset jih ostaja na Hrvaškem, v Centru za vzgojo in izobraževanje Vinko Bek, nekaj izvodov je dobila osnovna šola Pećine na Reki, nekaj pa Hrvaška knjižnica za slepe. V dogovoru z veleposlaništvom so pet knjig poslali v Bosno in Hercegovino, pet pa v Črno Goro.

Na predstavitvi hrvaškega prevoda Muce Copatarice so bili tudi slepi in slabovidni otroci iz centra za vzgojo in izobraževanje Vinko Bek, ki so komaj čakali, da slikanico dobijo v roke.

Muca Copatarica za slepe in slabovidne je bila tudi del festivala književnosti in zvočnega eksperimenta Knjige v krošnjah, ki je sredi maja potekal v zagrebškem Parku Ribnjak.

Muco Copatarico lahko zdaj berejo slepi in slabovidni tudi na Hrvaškem.

Foto: Renato Vukić, Tifološki muzej Zagreb

Marca letos se je poslovila ilustratorica Ančka Gošnik Godec

V 98. letu je marca letos umrla slikarka in izjemna slovenska ilustratorica Ančka Gošnik Godec, ki je z ilustracijami opremila več kot 100 knjižnih del za otroke. Med njimi so nepozabne Muca Copatarica, Mamka Bršljanka in Lučka Regrat. V Celju leta 1927 rojena Ančka Gošnik je diplomirala iz slikarstva na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je opravila tudi podiplomski študij grafike pri Božidarju Jakcu, študijsko pa se je izpopolnjevala tudi v Parizu. Uvršča se v generacijo slovenskih ilustratorjev, ki so utirali pot tej likovni zvrsti pri nas. Ančka Gošnik Godec je za svoje delo prejela vrsto nagrad. Mladinska knjiga ji je podelila tri Levstikove nagrade, leta 1997 je prejela nagrado za življenjsko delo Hinko Smrekar. Lani je prejela nagrado Riharda Jakopiča za likovno in vizualno umetnost za življenjsko delo.

BEREMO

Kako preživeti v naravi, se znajti po hodnikih ambulant in napisati uspešnico

Vedrana Kovač Vrana iz osrednje knjižnice Slovencev na Hrvaškem v branje priporoča tri knjige, ki nas popeljejo skozi svetišča narave, vodijo po vijugavih poteh vsakdanjega življenja in pripovedujejo o dramatični spremembi slovenske knjižne pokrajine v zadnjih letih.

Svetišča narave: sedem tednov vseživosti

Irena Cerar

UmCo, 2024

S knjigo *Svetišča narave* si je **Irena Cerar**, avtorica priljubljenih izletniških vodnikov, zadala prav poseben izziv: za sedem tednov se je odpravila v naravo, da bi vsakega od najbolj značilnih slovenskih habitatov (gozd, jame, gore, mokrišča, reke, morska obala, kulturna krajina) izkusila na lastni koži. Ne le kot naključna pohodnica in popotnica, temveč kot pozorna opazovalka. Poti in bivanja so avtorico vodili od samotne kočice v divjini kočevskega gozda, med pastirje in volkove v planine pod obronke slovenskih gora, ob rečne struge prekmurskih ravnin, kjer je nepričakovano izkusila katastrofalne poletne poplave, v Škocjanske jame z bogato raziskovalno zgodovino, na slovensko obalo, v soline in še kam. Njeno izkušnjo so še poglobili različni ljudje, ki te prostore dobro poznajo ali jih strastno raziskujejo. Knjiga *Svetišča narave* je kombinacija terenskega izkustva, osebnih refleksij, naravoslovnih zanimivosti, literarnih in mitoloških perspektiv, ki bralcu ponuja večplastno izkušnjo doživljanja narave v vsej njeni raznolikosti. Je tudi iskren poskus dialoga s pokrajinami, vidnimi in nevidnimi, zunanjimi in notranjimi. Izvirno delo ene naših najbolj tenkočutnih opazovalk naravnih krajin in njihovih raznovrstnih pomenov.

Knjiga je prejela veliko nagrado 40. slovenskega knjižnega sejma in s pomočjo bralcev in glasovalcev postala knjiga leta 2024.

O avtorici

Irena Cerar (1970) je avtorica in pri-povedovalka, dolgoletna urednica otroške revije *National Geographic Junior*. Podpisuje se pod serijo *Pravljicne poti*, pohodniških družinskih vodnikov po Sloveniji in zamejstvu. S knjigo *Potepuški okruški* je prvič stopila v polje esejistično potopisnega doživljanja sveta in zanjo leta 2022 prejela nagrado krilata želva za najboljši slovenski potopis. *Svetišča narave* so njeno najnovejše, nadvse premišljeno naravoslovno delo. Avtorica se predstavlja tudi na spletni strani *Pravljicne poti*.

V mejah normale

David Zupančič

Mladinska knjiga, 2025

Avtor največjih slovenskih uspešnic zadnjega časa **David Zupančič** se v svoji težko pričakovani tretji knjigi vrača med zidove bolnišnice, v kateri dela, kadar ne piše knjig. Branje je še privlačnejše, ker je v besede prenesel velik

del sebe, skozi razmisleke o vsakdanjem življenju in njegovih vijugavih poteh. Duhovita, včasih pa tudi ganljiva in pretresljiva zgodba prinaša anekdote, razmisleke in utrinke iz ambulant in bolniških sob, v katerih se odvija življenje, kot bi ga gledali po televiziji. Vmes se nam avtor, kot še nikoli doslej, razkriva tudi sam.

V mejah normale je nova knjiga avtorja uspešnic *Življenje v sivi coni* in *Znanost mirnega življenja*.

O avtorju

David Zupančič (1991) je s pisanjem pravljic začel že v zgodnjem otroštvu in pri tem uporabil kar dedijev star pisalni stroj. V gimnazijskih letih je napisal dve av-

torski dramski besedili (*A je važno* in *V tej sobi*) in ju z dramsko skupino gimnazije tudi uprizoril v Cankarjevem domu. Prejeli sta nagrado na Festivalu sodobnih umetnosti mladih Transgeneracije. Med študijem medicine je začel dramsko skupino Kortekst, v okviru katere so uprizorili štiri večje produkcije, igranje na velikih odrih Šentjakobskega gledališča in Španskih borcev. V petem letniku študija je opravil kroženje na Centru za napredovalo srčno popuščanje v Houstonu, ZDA. Leta 2016 je zaključil študij in pridobil naziv doktor medicine, dva meseca po diplomi pa je s skupino petih prostovoljcev odšel na trimesečno humanitarno medicinsko odpravo v Zambijo, kjer je delal v Misijski bolnišnici Nangoma. Po povratku se je zaposlil v Univerzitetnem kliničnem centru v Ljubljani, opravil je pripravništvo in specializiral iz infektologije. Je avtor priljubljenega podkasta *Umetnost Lenarjenja*.

Slovenske knjižne uspešnice 21. stoletja od Panike do Skalpela

Samo Rugelj

Cankarjeva založba, 2024

Kako so nastale? Kdo jih je napisal? Jih je možno načrtovati?

Še pred desetimi leti je bilo na lestvicah najbolj prodajanih knjig za odrasle redko najti knjige slovenskih avtorjev, saj so prevladovalle prevodne uspešnice. V zadnjem obdobju se je slika povsem spremenila in tako se včasih zgodi, da je med najbolj prodajanimi knjigami posameznega meseca več kot pol domačih knjižnih naslovov. **Samo Rugelj** v svoji knjigi najprej odkriva ducat jeklenih pravil za pisanje uspešnic, v nadaljevanju pa naredi unikaten pregled najbolj prodajanih domačih knjig v tretjem tisočletju in jih poveže s portreti njihovih avtorjev. Knjiga *Slovenske knjižne uspešnice 21. stoletja* se tako po eni strani bere kot navodilo za njihovo ustvarjanje, po drugi pa je to tudi pripoved o dramatični spremembi slovenske knjižne pokrajine v zadnjih letih.

Pregled najbolj prodajanih domačih knjig v tretjem tisočletju kaže na dramatično spremembo slovenske knjižne pokrajine v zadnjih letih.

O avtorju

Samo Rugelj (1966) je knjižni založnik in urednik ter avtor knjig s področja filma in založništva. V zadnjem

obdobju se je premaknil proti izpovednim in leposlovnim knjigam, kot so literarni potopisi *Triglavske poti* (2018), *Na prepihu* (2021) in *Soncu naproti* (2022), ki je prejel

nagrado krilata želva za najboljši potopis, ter roman *Resnica ima tvoje oči* (2018), ki je bil nominiran za nagrado kresnik. V svoje knjige pogosto vpleta osebna doživetja, ki jih skuša približati bralcu v biografskem (Delaj, teci, živi) ali leposlovnem žanru (*Na dolge proge*), tako pa je tudi v njegovem drugem romanu *Samo močni preživijo*.

O preizkusih znanja, gasilščini in lažnih prijateljih

S prihodom poletja in koncem šolskega leta nastopi tudi čas ocenjevanja in preizkusov znanja. Šolski esej iz materinščine je bil uvod v matura, preizkus iz slovenščine pa v obvezno nacionalno preverjanje znanja za učence 3., 6. in 9. razredov.

 Ilinka Todorovski

Matura je letos potekala na 82 slovenskih srednjih šolah, k izpitu iz materinščine se je prijavilo 6987 kandidatov. Šolski esej z naslovom *Človek na razpotjih časa* se je tematsko naslonil na 2. svetovno vojno – ob 80-letnici njenega konca. Kot iztočnico za razmislek o povezanosti in razkolu med Slovenci ter izdaji in krivdi v vojnih dneh so imeli dijaki na izbiro roman **Draga Jančarja** *In ljubezen tudi* ter zbirko novel Edvarda Kocbeka *Strah in pogum*. Vsekakor obvezno čtivo tudi za vsakogar, ki lahko bere v slovenščini, in še ne pozna najbolj pretresljivih del slovenske literature 20. stoletja in želi bolj razumeti nekaj desetletij oddaljeno, a še živo preteklost naroda.

Pri temi za esej na letošnji maturi so slovenski dijaki lahko izbirali med romanom Draga Jančarja in zbirko novel Edvarda Kocbeka.

Matura v takšni obliki v Sloveniji poteka trideset let, od konca šolskega leta 1994/1995, ko so jo po daljšem premoru ponovno uvedli kot srednješolski zaključni preizkus. Nacionalno preverjanje znanja (NPZ) pa je oblika zunanjega preizkusa na osnovnih šolah. Uvedeno je bilo v šolskem letu 1991/1992 in je od takrat doživelo številne spremembe. Letos je bilo obvezno za učence 3., 6. in 9. razredov, in sicer iz slovenščine in matematike, pri čemer lahko dosežek devetošolcev vpliva na njihov vpis v srednje šole. Šestošolci so pisali še preverjanje iz tujega jezika, devetošolci pa iz enega od predmetov, ki jih je za posamezne šole določil pristojni minister (biologija, geografija, šport ali tuji jezik).

Gasilščina: slovenski jezik v gasilstvu

V poklicni rabi jezika ni nič samoumevnega. To velja tudi za strokovne in praktične izraze, ki jih uporabljajo v gasilstvu – v Gasilskem terminološkem slovarju, ki je izšel pri Založbi ZRC, so strnjeni v 2000 slovarskih sestavkov. Prvi znanstveni slovar v slovenščini, ki obravnava gasilstvo, so uredili **Mateja Jemec Tomazin**, **Neža Strmole** in **Marko Tomazin**. Izšel je v tiskani obliki, prosto dostopen pa je tudi v elektronski obliki na spletišču *Terminologišče* in na slovarskem portalu *Fran*. Izid takšnega slovarja nikakor ni naključje. V Sloveniji je namreč gasilec med najbolj spoštovanimi poklici, zaradi nepogrešljive skupnostne vloge pa je beseda gasilec leta 2022 postala tudi slovenska beseda leta.

Prvi znanstveni slovar v slovenščini, ki obravnava gasilstvo.

Slovanski lažni prijatelji

Tako kot se z lažnimi prijatelji nenehno srečujemo pri uporabi slovenščine in hrvaščine, je besed, ki so enake ali zelo podobne, imajo pa popolnoma drugačen pomen, veliko tudi v slovenščini in češčini. Le redki govorci slovenskega jezika denimo vedo, da beseda otrok v češčini pomeni suženj, da je beseda jed v češčini strup, strup pa krasta. Češki glagol foukat lahko užali marsikaterega Slovenca, čeprav v češčini ne pomeni nič drugega kot pihati. Samo na podlagi teh nekaj besed si zlahka predstavljamo smešne, a tudi smrtno

Le redki govorci slovenskega jezika denimo vedo, da beseda otrok v češčini pomeni suženj, da je beseda jed v češčini strup, strup pa pomeni krasta.

resne zaplete, ki se lahko pripetijo pri površni uporabi dveh slovanskih jezikov. Da bi bilo zapletov čim manj, si lahko pomagamo s Češko-slovenskim slovarjem lažnih prijateljev, ki je izšel pri založbi Edita. V knjigi avtorice **Bojane Petkovič** je 500 lažnih prijateljev in 33 ilustracij, ki nazorno predstavljajo, kaj pomeni beseda v enem in drugem jeziku.

Obiskali smo Ptuj in Maribor

 Zrinka Jerković

Tisto sobotno jutro, 26. aprila, nas je pričakal dež, a smo se pogumno podali na pot pod vodstvom naše učiteljice Marje. Zbralo se nas je 12 deklet, ki se v Slovenskem domu učimo slovenščine. Edini fant, ki se uči z nami, je zbolel. Ali pa se je bal vremenske napovedi? Škoda, zamudil je lep izlet.

Najprej smo prispeli na Ptuj, mesto z 18.000 prebivalci ob reki Dravi, ki je eno od najstarejših mest v Sloveniji. Bilo je še zgodaj in na ulicah ni bilo veliko ljudi. Sprehodili smo se do Mestnega trga, kjer stoji čudovita mestna hiša in spomenik svetemu Florijanu.

Pot smo nadaljevali do Mestnega gledališča Ptuj – enega od najmanjših, a zelo uspešnih gledališč v Sloveniji – na Slovenskem trgu, kjer stoji tudi cerkev sv. Jurija iz 12. stoletja z Mestnim stolpom, ki je ostanek mestnega obzidja iz 16. stoletja. Ura je na treh straneh stolpa, na četrti pa je ni. Ko so stolp gradili, graščaki pri tem niso želeli sodelovati, zato so se meščani odločili, da ure v njihovi smeri ne bodo postavili. Tu je tudi Orfejev spomenik, marmorni nagrobnik, ki so ga postavili v 2. stoletju mestnemu županu rimske province Gornja Panonija. V srednjem veku pa so ga uporabljali tudi kot sramotilni kamen.

Nato smo se odpravili na grad, ki stoji na hribu nad Ptujem. Z gradu je razgled na Ptuj z okolico, na reko Dravo in na Ptujsko jezero. Salzburški nadškof Konrad I je dal sezidati trdnjavo na mestu ostankov starejših srednjeveških poslopij v letih 1125 do 1130. Za ogled notranjosti gradu nismo imeli časa. Nekaj nas je obiskalo zanimivo razstavo kurentov. Na Ptujju je vsako leto kurentovanje, kjer tekmujejo pustne šeme iz različnih krajev, med njimi domača pustna maska kurent, ki je svetovno znana posebnost. Vrnili smo se na trg v kavarno Evropa, kjer smo si privoščili kavo in okusen jasminov čaj. Nekateri so si že zjutraj privoščili torto. Pred odhodom v Maribor smo imeli še nekaj časa za nakupe.

Uro in pol po mestu

Pot smo nadaljevali v Maribor, mesto s 97.000 stalnimi prebivalci. Mesto nas

je navdušilo s svojo lepoto in urejenostjo. Po mestu smo imeli organizirano vodenje. Vodička je bila presenečena nad našim znanjem slovenskega jezika. Ogled mesta je trajal uro in pol in ogledali smo si vse pomembnejše znamenitosti mesta: frančiškansko cerkev, stolnico sv. Janeza Krstnika, kjer je sedež mariborske nadškofije, iz 12. stoletja, zgrajeno v gotskem slogu, in mariborsko mestno hišo, zgrajeno v času renesanse. Med najpomembnejšimi kulturnimi ustanovami je Slovensko narodno gledališče Maribor z (dramskim) gledališčem, opero in baletom. Tudi Pošta Slovenije ima svoj sedež v Mariboru, na kar so Mariborčani zelo ponosni. Florijanovo znamenje stoji na Grajskem trgu v Mariboru. Je spomin na težke ure, ki so jih preživljali meščani ob pogostih požarih v preteklih stoletjih. Kužno znamenje je pomnik na Glavnem trgu, postavljen v zahvalo za konec kuge, ki je v 17. stoletju terjala življenje tretjine prebivalstva.

Zelo mi je bil všeč spomenik NOB na Trgu svobode, ki izgleda kot kaplja vode. Vesela sem, da Slovenci ohranjajo spomine na 2. svetovno vojno, saj je ta določila tudi našo prihodnost. Sprehodili smo se do obrežja reke Drave, kjer vsako leto junija poteka festival Lent, na katerem nastopi veliko število estradnih umetnikov in glasbenikov. Je največji festival na prostem v Sloveniji in eden največjih v Evropi. Lent (tudi Pristan) je stari del Maribora ob Dravi. Ime Lent izvira iz stare nemške besede Lander, kar pomeni prostor za pristajanje, saj je bilo tu pomembno pristanišče, kjer je letno pristajalo tudi do 1100 rečnih splavov. Zaradi dežja ni bilo veliko ljudi, družbo so nam delali le labodi. Na Lentu raste okrog 440 let

stara vinska trta. Leta 2004 je bila vpisana v Guinnessovo knjigo svetovnih rekordov kot najstarejša med vsemi vinskimi trtami na svetu. Trta še danes rodi grozdje, iz katerega pripravljajo vino za posebne goste Maribora. Obiskali smo tudi vinsko klet in kupili nekaj steklenic vina za spomin.

Po koncu obiska mesta smo šli na kosilo u restavracijo Poper, kjer smo jedli odlične pice, pili pivo in penino, veselo klepetali in se družili. Za konec smo v nakupovalnem središču Evropark obiskali slaščičarno Frida. Z njihovimi odličnimi sladicami so se sladkali le tisti, ki so imeli v trebuhu še prostor. Izlet nam je omogočil druženje in spoznavanje Slovenije in slovenskega jezika, zato komaj čakamo, da bomo šli spet kam na izlet.

Foto: zj

V središču Ptuja.

FRANJO RIHAR

Župnik Slovenac koji je stradao u Jasenovcu

Stepinac nikad nije s riječi prešao na djela. Za Franju Rihara, župnika u Stubici, je intervenirao ali to, nažalost, nije bilo dovoljno energično ni dovoljno rano da bi ustaše pomilovali ovog svećenika, koji je ubijen u Jasenovcu.

 Dr. Filip Škiljan

Župnik u Stubici, Franjo Rihar, izuzetno je zanimljiv zbog priče i dokumenata koji su vezani uz njegovu sudbinu. Rihar je rođen 1909. godine u Dobrovi nedaleko od Ljubljane, za svećenika Zagrebačke nadbiskupije zaređio ga je Alojzije Stepinac, 29. lipnja 1934. godine. Velečasni Rihar je bio prvo kapelan, a zatim župnik u Đelekovcu nedaleko od Koprivnice. Župnikom

Župnik Franjo Rihar. Foto: monografija Hrvatski martirologij XX. stoljeća 1: Svećenici-mučenici Crkve u Hrvata, Zagreb, 2007., str. 127.

u Gornjoj Stubici postaje kad velečasni Papić odlazi na mjesto župnika u Mariju Bistricu. Po svjedočenju kanonika dr. Vilima Nuka, župnik Rihar je trebao, prema odredbi ustaških vlasti, 10. travnja 1942. obaviti svečani *Te Deum* za prvu godišnjicu uspostave Nezavisne Države Hrvatske. U Hrvatskom državnom arhivu postoji dokument koji govori o tome događaju.¹ Ustaški tabor u Gornjoj Stubici poslao je 11. travnja 1942. godine predmet »Rihar Franjo, župnik u Gornjoj Stubici, sabotaža hrvatske proslave 10. IV. 1942. godine« ustaškom stožeru za veliku župu Prigorje u Zagrebu. Tu piše kako je Franjo Rihar sabotirao proslavu godišnjice Nezavisnosti Države Hrvatske time što je u crkvi »služio običnu tihu misu« i bez obzira na to što je vidio »veliko ogorčenje oko 3500 do 4000 ljudi«, nije htio odslužiti *Te Deum*. Ustaše su ga

optužili da je zbog toga izbio veliki incident, jer je nastala gužva i u njoj je pogaženo mnogo žena i djece, ali nije bilo povrijeđenih i na kraju se uspjelo »uspostaviti red i mir te nastaviti svečanu proslavu prema programu«.

Optužbe ustaša

Ustaše ga optužuju da »ne samo da nikad nije htio sudjelovati u narodnom Hrvatskom radu, već je gdje je mogao bagatelizirao Ustaštvo i Hrvatstvo. Takav čovjek, koji je k tomu još i pravi Slovenac, ne samo da ne može biti ovdje župnik, već on u opće ne smije biti ovdje i kvariti poštenu Hrvatski narod.« Tabor je zatražio u ime cijelog stubičkog naroda da se Rihara »odmah odavde udalji i odvede kamo i spada, u logor, gdje se nalaze i ostali nepouzdati Slovenci«. Postoji i druga verzija događaja, koju u svojoj knjizi *Spomenica žrtvama ljubavi zagrebačke biskupije*², spominje Stjepan Kožul a u kojoj tvrdi da je Franjo Rihar želio služiti *Te Deum*, ali da su ustaški dužnosnici došli pola sata ranije od zakazane mise, podvalili mu da je nije želio služiti i uhitili ga.

Objašnjenja tajnika nadbiskupa Stepinca

Tajnik nadbiskupa Stepinca, dr. Lacković, objašnjava da su svećenici Rihar iz Gornje Stubice, rodom Slovenac, kao i druga šestorica slovenskih svećenika, »koje je Nadbiskup zagrebački spasio« (!?) počinili »neke nerazboritosti političke naravi, koje im je državna vlast kao Slovencima dvostruko uzela u zlo«.³ Zbog tih »nerazboritosti« Rihar je završio u logoru Jasenovac. Rihara su ustaše osudili na tri godine logora (od 18. travnja 1942. do 18. travnja 1945.).

Stepinac je prvi put reagirao na uhićenje Rihara i ostalih svećenika 1. lipnja 1942.⁴ U prvom pismu on se obraća Artukoviću i žali se da nije primio »službeno obavještenje o njihovom hapšenju niti o bilo kakvim krivičnim optužbama protiv njih«. Također navodi da »poslije uspostave Nezavisne Države Hrvatske, mi smo obavi-

¹ HDA, ZIG NDH, kutija 196, VI-1, 65.

² S. Kožul, *Spomenica žrtvama ljubavi zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb 1992., 101-104.

³ S. Lacković, »Brevijar ubijenoga slovenskoga svećenika i nadbiskup Stepinac«, *Glas svetoga Antuna*, god. II., br. 12, Buenos Aires, prosinac 1948.

⁴ M. Bulajić, *Misija Vatikana u Nezavisnoj državi Hrvatskoj*, Beograd 1992., 612.

ješteni samo o smrtnoj presudi kanonika Dr. Lončara⁵, iako su već tri svećenika upućeni u koncentracijski logor«. Stepinac u tome pismu zahtijeva od Artukovića da crkvene vlasti budu obaviještene i da se od njih traži pozivanje na odgovornost, ako je potrebno i crkveno kažnjavanje, prije mjere odvođenja u zatvor ili koncentracijski logor »kao običnih kriminalaca«. »Iz tih razloga Kanonsko pravo zahtijeva da se nedjela svećenika raspravljaju pred Crkvenim sudom.« Stepinac također ističe da je Rihar radio na primjeren način i da je narod o njemu imao visoko mišljenje. Osobno je uvjeren da Rihar ne zaslužuje takvu tešku kaznu »i da takve mjere štete ugledu države«. Osim toga u tome pismu piše: »Uvjeren sam da se od tuda neće nikada vratiti [misli na Jasenovac, op. a.], jer je on trebalo da bude u sanatorijumu zbog osjetljivog zdravlja.« Rihar se iz logora dugo nikome nije javljao, i zbog toga je nadbiskup Alojzije Stepinac poslao još jedno pismo ministru unutarnjih poslova Andriji Artukoviću 2. studenog 1942. godine.⁶ U pismu Stepinac piše da je Rihar zatvoren u travnju 1942. i da je uvjeren da je nevin osuđen. Stepinac iznosi verziju kako su ustaše zakasnili na misu zakazanu u devet sati i da su onda napravili nered, a da je Rihar optužen potpuno nedužan, »jer je svoju dužnost ispunio kako mu je bilo naloženo od duhovne oblasti«. Stepinac u pismu nije inzistirao da se zatočeni Rihar pusti, već ga je samo zanimalo je li Rihar još živ i, ako nije, kad je umro, tj. koji je dan njegove smrti. Na kraju napominje da je stvar žurna radi uređenja župe Gornja Stubica. Artuković je odgovorio na ovo pismo 14. studenog 1942.⁷: »Rihar Franjo.... upućen je odlukom ovog ureda I od 20.IV. 1942., broj 26417/42-II, a na prijedlog zaštitnog redarstva za grad Zagreb i veliku župu Prigorje od 19. V. 1942. broj 7002/42 na prisilan boravak u sabirni logor u Jasenovac, na vrijeme od tri godine, tj. od 18. IV. 1942. do 18. IV. 1945. ...« Ako promotrimo datume koji su ovdje navedeni, vidjet ćemo kako je funkcionirao ustaški režim. Prije nego što je donesena odluka o upućivanju Rihara u logor, bio je poslan u Jasenovac. Tek dva dana kasnije donesena je odluka o upućivanju u logor, a tek nakon mjesec dana je podnesen prijedlog. To nam pokazuje da se Riharu, kao i većini zatočenika, nije ni sudilo. Artuković je napisao u odgovoru Stepincu da Rihar nije želio služiti svečanu misu, nego da je odslužio samo

običnu misu i da nije želio pričekati da se ljudi okupe, već da je služio točno u devet sati kako je bilo i najavljen. Napominje još da je inače čekao da se ljudi skupe, a toga dana nije to želio učiniti.

Zakopano šest ili sedam katoličkih svećenika

Đorđe Miliša u svojem djelu o Jasenovcu⁸ navodi da je Franjo Rihar ubijen s ostalim slovenskim svećenicima u logoru 18. listopada 1942. godine. Postoji također i svjedočenje inženjera Valtera Fišera,⁹ koji je pred sudom izjavio da je čuo razgovor grobara u kojem je jedan od njih rekao da je zakopao šest ili sedam katoličkih svećenika od kojih se jedan zvao »Rihard« i obavljao je dužnost župnika u Stubici u Hrvatskom zagorju. To bi značilo da je Rihar uistinu ubijen zajedno s ostalim slovenskim svećenicima i da se to dogodilo neposredno prije drugog pisma koje je Stepinac uputio Artukoviću. Zašto Stepinac nije bio uporniji? Dana 24. veljače 1943. nadbiskup Stepinac uputio je pismo samome Paveliću.¹⁰ U njemu iznosi: »Ja se već mjesecima trudim, da doznam sudbinu svojih sedam svećenika, koji su odvedeni u Jasenovac. Sve do sada bilo je uzalud. Sada je međutim stigao službeni upit hrvatskog konzula iz Ljubljane preko Ministarstva vanjskih poslova za župnika Gornje Stubice, Franju Rihara, da se izvijesti, da li je živ, jer ga sestra potražuje. Iz svega moram zaključiti, da su svi pobijani.« Potom se pita zašto nisu bili izvedeni pred prijedni sud ili obični redovni sud. »Ovo je sramotna ljaga i zločin, koji vapije u nebo za osvetom, kao što je sramotna ljaga čitav Jasenovac za Nezavisnu Državu Hrvatsku.« Stepinac nikad nije s riječi prešao na djela. Za Rihara je intervenirao, ali to, nažalost, nije bilo dovoljno energično ni dovoljno rano da bi ustaše pomilovali ovog svećenika. Na kraju, postoji još i priča da je Rihar predao svoj brevijar dr. Josipu Riboliju, zagrebačkom advokatu, u nadi da će Riboli, kad jednom izađe iz logora, odnijeti brevijar nadbiskupu Stepincu, »kao zahvalu za brigu, koju je za njega iskazao«.¹¹ Očito je da je to Miliša napisao u svojoj knjizi s neskrivenom ironijom. Doduše, tajnik nadbiskupa Stepinca, dr. Lacković, ustvrdio je 1948. godine da je preživjeli slovenski svećenik donio brevijar Stepincu i zahvalio mu u ime ubijenog Rihara na pažnji i brizi.¹² To uistinu zvuči paradoksalno.

⁵ Kanonik Pavao Lončar, samo koji dan po uspostavi NDH, 20. travnja 1941, izjavio je da je Pavelić »duhovna sirotinja«, da »svećenici ne mogu biti ustaški oficiri«. Bila je to reakcija na manje ili više prikrivene namjere ustaškog režima da crkvu podvlasti i instrumentalizira u svoju korist. Netko je Lončara prijavio pa je on u kolovozu 1941.g. završio na pokretnom prijekom sudu koji ga je osudio na smrt, a potom zamijenio smrtnu kaznu sa 20 godina zatvora. Lončar je pušten iz Lepoglave do kraja 1943. (I. Goldstein, *Holokaust u Zagrebu*, Zagreb 2001., 565.)

⁶ Ovo se pismo nalazi u ostavštini Ive Politea, branitelja kardinala Alojzija Stepinca. Ostavština se čuva u HDA; v. Vladimir Dedijer, *Vatikan i Jasenovac*, Beograd 1987., 329.

⁷ M. Bulajić, *Misija Vatikana u Nezavisnoj državi Hrvatskoj*, Beograd 1992., 614.

⁸ Đ. Miliša, *U mučilištu-paklu Jasenovac*, Zagreb 1945., 150.

⁹ Okružni sud u Zagrebu, broj K-215/51, dne 24. kolovoza 1951.g. (predsjednik suda dr. Žarko Vimpulšek, istražitelj Andrija Makra, zapisničarka Mimica Presečki).

¹⁰ M. Bulajić, *Misija Vatikana u Nezavisnoj državi Hrvatskoj*, Beograd 1992., 611.

¹¹ Đ. Miliša, *U mučilištu-paklu Jasenovac*, Zagreb 1945., str. 151.

¹² S. Lacković, »Brevijar ubijenoga slovenskoga svećenika i nadbiskup Stepinac«, *Glas svetog Antuna*, god. II., br. 12, Buenos Aires, prosinac 1948.

NOVICE IZ ŠPORTA

Pestro na športnih prizoriščih

 Ivanka Filipan

Horvatova in Čeh zmagala v Zagrebu

Na 75. memorialu Borisa Hanžekovića, ki je potekal od 22. do 24. maja v Zagrebu – od leta 2020 je miting zlate serije Svetovne atletike –, se je **Anita Horvat** z drugo slovensko zmago pridružila **Kristjanu Čehu**. Horvatova je slavila na 800 m s časom 2:01,29. Čeh pa je z metom diska 72,34 metra prepričljivo zmagal popravil svoj slovenski državni rekord. S tem se je prebil na šesto mesto večne lestvice. **Neja Filipič** je s 14,42 m izenačila osebni rekord v troskoku in osvojila drugo mesto. Njen rezultat je četrti izid sezone na svetu.

Kristjan Čeh

Foto: FB Athletics Weekly

4. Quattro River Rally

Slovenci prvi, Hrvati drugi, Madžari tretji – je razvrstitev zmagovalcev letošnjega 4. Quattro River Rallyja, ki je potekal 6. aprila v Karlovški županiji. Zmagovalec v skupni razvrstitvi je bil **Rok Turk** s sovoznico **Blanko Kacin**. V novem Hyundaiju i20 je Turk približno 364 kilometrov prevozil v 51 minutah, 52 sekundah in 5 stotinkah.

Slovenec zmagal na Supermaratonu

Zmagovalec 48. tradicionalnega Supermaratona od Kaptola do Kaptola, ki povezuje Zagreb in Čazmo, je bil Slovenec **Jure Orehek**. V konkurenci 67 maratoncev je Orehek že drugič zapored pritekel v Čazmi prvi na cilj. NA cilju maratona, ki je bil 23. marca, je Orehek povedal, da je bila tekma tako psihično kot fizično zelo naporna, a je na celotni trasi zelo užival.

Ski bike tekma na Platku

Na 4. mednarodnem Ski bike tekmovanju, 22. februarju, na Platku so sodelovali tekmovalci iz Italije, Slovenije, Avstrije, Estonije, Švice, Španije in s Hrvaške. Zmagovalec tekme, ki jo je oteževala gosta megla, je bil Slovenec **Matic Hribar**.

Na Savi najhitrejši Preskar

53. Štefanovega spusta, ki je 26. decembra lani potekal v čast začetniku omenjenega spusta, športnemu novinarju in kanuistu Tiborju Šaramu, se je udeležilo 90 športnikov. Z dvanaest kilometrov dolgo progo na reki Savi pri Zagrebu je s časom 40 minut in 46 sekund, najhitreje opravil dvaindvajsetletni slovenski kanuist **Matija Preskar** iz Kajak Kanu Kluba Krško.

Lahek obrok brez mesa

 Cvijeta Pandol Udiljak

Danes je povsem vsakdanje, da za vsako kosilo pripravljam in uživam meso. Za zaposlene osebe je to najhitrejša in najlažja možnost priprave, obrok pa je nasiten, zato je zlasti mlajši generaciji to postala navada. Nekoč je bilo meso na mizi le ob posebnih priložnostih ali ob nedeljah. Predlagam, da tokrat skuhamo obrok, ki bo okusen in zdrav, a brez klasične pečenke in mesa. Glavna jed je juha iz špargljev in krompirja, za sladica pa pripravimo buhteljne z domačo marmelado. Dober tek!

Špargljeva (beluševa) kremna juha s krompirjem

Ta juha je hitro pripravljena, zdrava in odličnega okusa, primerna za kosilo ali večerjo. V juho ni treba dodajati smetane ali moke, saj je zaradi krompirja zelo kremasta in gosta.

Sestavine:

500 g svežih zelenih špargljev (ali šopek divjih)
450 g krompirja
2–3 žlice olivnega olja
1 čebula
2–3 stroke česna
1 l jušne osnove
Manjši korenček, košček peteršiljeve in zelene korenine
Sol, poper, sesekljan peteršilj

Priprava:

Opranim špargljem odlozimo vršičke in jih shranimo za pozneje. Preostale šparglje in ostalo zelenjavo narežemo na koščke. Na segretem olju popražimo čebulo z malo soli. Dodamo česen in korenasto zelenjavo, nato šparglje in krompir ter na hitro prepražimo. Prelijemo z jušno osnovo ter začínimo s soljo in poprom. Kuhamo 30 do 40 minut, dokler zelenjava ne postane mehka, nato zmiksamo s paličnim mešalnikom. Okrasimo s popraženimi špargljevimi vršički in malo seseklanega peteršilja.

Foto: Coolinarika.com

Domači buhteljni z marmelado

Sestavine:

75 dag moke
Malo soli
2,5 dag svežega kvasa
2 rumenjaka
6 dl toplega mleka
7 dag masla
3 žlice sladkorja
2 žlici ruma
1 vanilin sladkor
naribana limonina lupina
domača marmelada (gosta)
malo olja
1 beljak za premaz
sladkor v prahu za posipanje

Priprava:

V posodo presejemo moko, dodamo sol, sladkor in dišave. Pripravimo kvas z malo toplega mleka in sladkorja. Ko kvas vzhaja, ga dodamo v moko, prilijemo mleko in zamesimo srednje mehko testo. Dodamo stopljeno maslo in gnetemo okrog 10 minut. Testo pustimo vzhajati približno eno uro. Testo nato razvaljamo za pol prsta debelo in razrežemo na 10 cm velike kvadrate. Na sredino vsakega damo žličko marmelade in testo oblikujemo v buhteljne. Preden damo buhteljne v pekač, vsakega namažemo z malo olja. Buhteljne nato pustimo vzhajati in jih, preden jih damo v pečico, namažemo s stepenim beljakom. Pečemo jih približno 50 minut na 180 stopinj. Ko so buhteljni pečeni, jih potresemo s sladkorjem v prahu.

Foto: Index.hr

Otok zakladov v Slovenskem domu Zagreb

Imeti nekaj tisoč knjig pa jih ne brati, ni lepo. Do knjig. In do sebe. Knjige so zaklad, ugotavljajo. Raziskave pa kažejo, da jih ne beremo, ker nimamo časa. Grozno.

 Dejan Vodovnik

Sedeti, se pogovarjati, dogovarjati, smejati in se tolažiti ... v sejni sobi Slovenskega doma Zagreb je prijetno. Tudi zaradi malenkosti, ki pravzaprav sploh niso malenkost. Ampak del zaklada, ki se ga niti ne zavedamo. Zaradi polic, omar s knjigami. Knjige so pač zaklad! In če drži, in sploh ni dvoma, da ne bi držalo, je nekaj tisoč knjig še v »nekem« prostoru, ki sodi pod okrilje zagrebškega Slovenskega doma, tam na Masarykovi pod Zagrebško goro.

Pokažite mi nekaj ljudi, ki ne bi vztrajno ponavljali, da imajo občutek, da jim kronično primanjkuje časa. »Nikoli ni dovolj minut za sprehod, prijatelje ali obisk kulturne prireditve. Čeprav imamo vsi na voljo isto število ur, niso redki posamezniki, ki se ob koncu vsakega tedna sprašujejo, kam je odšel tedenski odmerek prostega časa. Kam odhajajo dragocene minute, ki nam jih že tako skopo odmerja gospod kapitalizem,« je pred časom zapisala kolegica **Petra Godeša** v eni od Delovih edicij.

Čeprav imamo vsi na voljo isto število ur, niso redki posamezniki, ki se ob koncu vsakega tedna sprašujejo, kam je odšel tedenski odmerek prostega časa.

Kam s prostim časom

Chris Rojek, britanski sociolog, na primer poudarja, da je vprašanje prostega časa vedno povezano s prostovoljnimi odločitvami o tem, kako ga bomo preživeli. Bistvo prostih ur je v svobodi odločanja, kaj bomo z njimi storili. Kot zapiše Rojek, se od prostega časa veliko pričakuje, imperativ zahteva, da v njem uživamo. In knjige so venomer bile – možnost za užitek. Za pobeg v svet domišljije, do miselnega srečanja z junaki, ki jih maramo ali pa razmisleka o antijunakih, na katere pozabimo, ko s platnico zapremo, prekrijemo zadnjo stran v knjigi.

Slovenski dom Zagreb je oaza različnih zakladov in knjižnica je le eden od njih.

Slovenski dom je itak pravcati otok, pravcati očak, oaza različnih zakladov in knjižnica je le eden od njih. Škoda, da ga ne bi poiskali ali obiskali. Navsezadnje vsak med nami dobro ve, kje je in kaj je v njem moč najti. Le žeteti in hoteti je treba. Verjamem, da nikomur ne bo žal.

